

BAJAI HONPOLGÁR

2013. december

XXIV. évfolyam 12. (277) szám

Ára: 250 Ft



Dr. Kincses Ferenc: Szegények köszöntése (2001)

Juhász Gyula: Betlehemes ének

*Ó, emberek, gondolatok ma rá,
Ki Betlehemben született ez este
A jászol almán, kis hajléktalan,
Szelíd barmok közt, kedves babinó,*

*Ó, emberek, gondolatok ma rá,
Hogy anyja az Úr szolgáló leánya
És apja ács volt, dolgozó szegény
S az istállóban várt födél reájuk.*

*Ó, emberek, gondolatok ma rá,
A betlehemi kised jászolára,
Amely fölött nagyobb fény tündökölt,
Mint minden várak s kastélyok fölött.*

*Ó, emberek, gondolatok ma rá,
Ki rómaihoz, barbárhoz, zsidóhoz,
A kerek föld mindegyik gyermekéhez
Egy üzenettel jött: Szeressetek!*

Ó, emberek, gondolatok ma rá!

10 éves a RÁBL Színpad és Zenei Közösség

Élményszínház a Szent László ÁMK-ban

Egy közoktatási intézményben az oktatási-nevelési tevékenység nem kezdődhet, és nem zárulhat azzal a munkával, ami a tanterem falai között folyik, mert a tanítási óra nem teremt elegendő lehetőséget a játékra. Pedig a játék éltetője mindenkinek, aki az iskolában tölti napjait: tanulóknak és pedagógusnak egyaránt. Ezért van különösen nagy jelentősége minden olyan tevékenységnek, amely az oktatáson kívül játéklehetőséget teremt a tanulók számára: sportfoglalkozásnak, tantárgyi és nem tantárgyi szakköröknek, diákköröknek, művészetekhez és tudományokhoz kapcsolódó tevékenységeknek.

A Rábl Színpad szerepe az említett szempontból meghatározó. Az elmúlt tíz esztendő során évente egyre gyarapodó számú előadásaival ugyanis nemcsak a deszkákon „alakoskodó diákszínészek” számára nyújtott játéklehetőséget, hanem nézők sokaságát nevelte alkotó, színházértő befogadóvá.

A Rábl Színpad játéka az érték közvetítés fontos fóruma. Előadásaik során megformált karakterek, bemutatott helyzetek rendszeresen állásfoglalásra készítették a nézőket. Előadásaik a közösségek értékrendjét formáló közbeszéd tárgyává váltak.

A színpadi közösség munkája élményforrás. Az alkotás és elmélyült gondolkodás élményét nyújtja mindenkinek, aki egy-egy előadás megteremtésén munkálkodik, illetve, aki az előadás befogadására nyitottan ül a nézőtéren.

További jó játékokat és gazdag élményeket kívánok a Rábl Színpad valamennyi tagjának és nézőjének.

Keresztes József, a Szent László ÁMK igazgatója

Értéktörzők-értékteremtők

A 21. századi ember tragédiája, hogy elveszték a mértékadó értékek, ezzel ember-voltunk hanyatlását éljük meg. Ilyen érték-válságos időben fontos, hogy legyenek az Ószövetség prófétáihoz hasonló emberek, közösségek, akik felhívják a figyelmünket, hogy rossz irányba haladunk, és felmutassanak valamit, ami kivezet a lelki válságból.

A Rábl Színpad, az elmúlt 10 évben ilyen missziót végzett. Értéket őrzött, értéket teremtett.

Már a névválasztásnál sem divatot követtek. A bajai születésű és helyben kiemelkedő alkotó Rábl Béla nevét vették fel. Elő-

adásaikban megidéztek a magyar történelem fontos pillanatait, bizonyosságot tettek hazaszeretetükről.

A színházi előadások mellett a társulat repertoárjának fontos része a vers. Együtt vallják Kányádi Sándorral, hogy „a vers az, amit mondani kell”. Magyar költők verseit választják, és minden vállalkozásukkal igyekeznek a keresztény értékek mellett hitet tenni. A verses-dramatikus estjeiken a nézők elmélyülhetnek olyan, az emberi élet lényegét érintő kérdésekben, mint a bűnbánat, megbocsátás, keresztút, a halál vagy a gyász.

A magyar zenekultúra fontos elemei is megjelentek koncertjeiken: népzenei feldolgozások, klezmer zene, a Kormorán, a Misztrál, a Kaláka, és a Ghymes együttes dalai, amelyek nagy részét játékonysági céllal mutattak be. A társulat vezetője, Dely Géza bebizonyította, hogy értő ember kezében a könnyed szórakozás is a magyar kultúra szerves részévé válhat (táncdalfesztivál-dalok; a 20-as, 30-as évek filmszlágerei).

A színpadi bemutatókon gyakran megjelent a tánc, mozgásjáték, a hip-hoptól a tangón, néptáncon át Vivaldiig. A koreográfusi munkát két bajai születésű szakember segítette: Weidinger Yvette és Varga Attila, a budapesti ExperiDance együttes táncosa.

A társulat credoja szerint céljuk elsősorban a közösségteremtés, a személyiségfejlesztés. A „hiába fűrösztöd önmagadban, csak másban moshatod meg arcodat” József Attila-i gondolat náluk valósággá vált.

A Rábl Színpad a város egyetlen társulata, amely iskolai keretek között működik. Nem mindegy, hogy a felnövekvő ifjúságot milyen hatások érik. Az a diák, aki a társulat tagjává válik, olyan értékek mentén nő föl, ami fogódzót jelent számára az életben.

A városi ünnepekhez hozzáadták műsoraikkal azt a pluszt, amelyből erőt, tartást lehet meríteni. Ilyen emlékezetes műsorok voltak pl.: március 15-én, október 23-án, A Magyar Kultúra Napján Cseh Tamás születésnap koncertje, a Magyar Költészet Napján a *Magyar Mesehősök* című verses koncert.

Baja Város Önkormányzata 2012-ben a város és térsége kulturális életében



hosszú időn át betöltött kiemelkedő és meghatározó szerepe elismeréseként Baja Város Kulturájáért kitüntető díjat adományozott a társulatnak.

Az elkövetkezendő időkben a társulat értékörző-értékteremtő munkáját kísérelje Isten áldása és a közönség szeretete!

Dr. Munczig Dénesné kulturális referens, Polgármesteri Kabinet

Kiemelkedő alázattal a színházi műfaj helyi elmélyítéséért

Baja kulturális életében már majdnem négy éve aktívan dolgozom, ugyanakkor előadóként közel 20 éve veszek részt a város programjaiban.

A Baja Marketing Kft. művészeti vezetőjeként őszinte tisztelettel mondom, baráti kapcsolatba kerülhettem a városban dolgozó színi társulatok vezetőivel és tagjai-



Kuriózumnak számító egész estés verses-dramatikus műsorok



Kizárólag élő zenével, playback nélkül, és magyar dalokkal szólnak a koncertek

val. Nagy öröm számomra, hogy Baján több amatőr művészeti színjátszó társulat is működik, és megfér egymás mellett. Munkásságuk nem a rivalizálásról szól, hanem az őszinte művészi munkáról, melynek egyetlen fizetsége számukra a közönség tapsa.

Ezen társulatok közül az éppen 10 éves jubileumát ünneplő Rábl Színpad – Dely Géza művészeti vezetésével – az egyik legproduktívabb társulat. Kiemelkedő alázattal találják meg helyüket a város kulturális életében, és valamennyi előadásuk aprólékos szakmai háttérrel rendelkezik a közönség elé.

Számomra mélyen becsülendő az a törekvésük – melyet a közönség szeretete visszaigazol –, hogy minden évben színre visznek olyan darabot is, amely nem a legszélesebb közönséget célozza, hanem főként a színházi műfajban jobban elmerülni vágyó, ugyanakkor szűkebb réteget szólítja meg.

Természetesen a Baja Marketing Kft.-vel együttműködésben részt vesznek a színházi bérletes előadásokban is, ahol például a gyermekelőadásokon egy nap háromszor is megtöltik a közel 500 férőhelyes Bajai Színháztermet.

Példamutatóan vesznek részt művészeik a városi események műsoraiban, mind a kultúrpalotában, mind egyéb helyszíneinken. Több alkalommal is sikerrel vittek színre előadásokat más bajai társulatokkal karöltve, mely újabb bizonyítéka a művészi alázatnak és a kultúra odaadó szolgáltatásának.

Munkásságuk elismerésre méltó, gyönyörűen egészítik ki a városi kulturális élet tortájának egészét, és csak remélhetem, hogy munkájukban kitartanak még legalább tízszáz évig.

*Szécsi Máté művészeti vezető,
Baja Marketing Kft.*

Fontos hagyományt ment át a Rábl Színpad

Nagy öröm számomra, hogy Dely Gézáék Szent Lászlós színjátszói nagypapám, Rábl Béla nevét vették fel. Az ötletadó Dr. Jávör Béla ügyvéd volt, nagypapám keresztfia, és magam is meglepődtem, hogy Gézáék elfogadták ezt a felvetést, hiszen ők addig mit sem tudhattak a bajai amatőr színjátszás egykori meghatározó alakjáról. Sajnos közvetlen tapasztalataim, élményeim nekem sincsenek,

mert bár engem a nagyszüleim neveltek, mire én felcseperedtem, addigra ők már túl voltak az igazán aktív, rendszeres fellépéseket jelentő korszakukon. Arra azonban jól emlékszem, hogy az utcán járva mindig rengetegen köszöntötték őket, minduntalan felemlítve az egykori sikeres szerepléseiket – a jelek szerint tehát valóban rendkívüli népszerűségnek örvendtek. Nagy ajándék, hogy a nyolcvanas évek közepén nemcsak láthattam, de kísérhettem is nagypapámat a színpadon, aki évtizedeken át a feleségével, Szarvas Ilonával szerepelt a különböző népszínművekben, operettekben, bohózatokban, kabaréjeleketekben. A körük szerveződő társulat fő profilja mindig is a szórakoztatás volt, bár olykor Shakespeare, Molière, vagy épp Darvas József fajsúlyosabb darabjai is helyet kaptak a repertoárban.

A Rábl Színpad előadásai valójában kevésbé rokoníthatók a névadó egykori rendezéseivel, sikerdarabjaival, hiszen, amint fentebb írtam, azok elsősorban a könnyű műfajt képviselték, míg Dely Géza többnyire elgondolkodtató, gyakran súlyos kérdéseket feszegető műveket állít színpadra. Ráadásul Géza keresi az egyedi, különleges témákat, feldolgozásokat a gyakran játszott, jól ismert produkciókkal szemben. De a közös munka öröme, a próbák termékeny folyamatában formálódó előadások, a felkészülés kínjai és izgalmi, a díszletek, jelmezek kitalálása, megalkotása, a különféle játszóhelyek adottságaihoz való alkalmazkodás ugyanúgy jellemzői a mostani társulatnak, mint voltak az egykoriak. És persze közös a szó legtiszteltetreméltóbb értel-

mében vett amatőrizmussal is a régmúlt és a ma között – civil foglalkozású, ha tetszik, hétköznapi emberek lépnek színpadra, akik nagyon szeretik, hogy adhatnak valamit a közönségnek. Egy igen fontos hagyomány mentődik át tehát a most jubiláló társulat munkájával, akiknek külön köszönöm, hogy jóvoltukból Rábl Béla neve és emléke is tovább élhet.

*Pethő Attila zenetanár,
Rábl Béla unokája*

A diákszínjátszás értékeiről

Az értéket képviselő diákszínjátszás egyik célja iskolai-társadalmi ünnepeken biztosítani a belső megéléséhez szükséges érzelmi alapot, hogy az több lehessen, mint szóbeli beszéd.

Az értékes diákszínjátszás követhet évszázados tradíciókat, de kereshet a színjátszó csoport új utakat, közös munkával saját darabot alkothat, elmoshat műfaji határokat, újraértelmezhet konvencionális megoldásokat.

A gyermek- és diákszínjátszásnak a személyiség fejlesztését kell szolgálnia. A diákok itt megtanulhatják, hogyan léteítsenek emberi kapcsolatokat, hogyan érvényesüljenek, erősítsék önbizalmukat, csökkentsék lámpalázukat, hogyan dolgozzanak közösségben. Az együttes munkálkodás különös lelki egységet hoz létre, amelynek legfőbb ismérve az elfogadás, a szimpátia, még az egészen különböző egyéniségű diákok esetében is. Minden tisztelet azoknak a csoportvezetőknek, akik ezt a belső fejlődést helyesen gondozzák. A színjátszó csoportokat a játékosok egymás iránt érzett szeretete, az örömet adó rendszeres találkozások igénye tartja egyben, a közönség előtti bemutató nem cél, hanem lehetőség, következmény. Hazai pályán nagy eséllyel lesz egy színpadi bemutató sikeres. Büszke és boldog mind a játékos, mind a néző. Ami-



Saját adaptációk és soha be nem mutatott művek a színpadon

kor legördül a függöny, a nézőtérről felhangzik a taps, a függönyön túliaknak a „megcsináltuk” ad euforisztikus érzést. Akik együtt dolgoztak a darabon, jogosan érzik, hogy minden tökéletes lett, hiszen rengeteget küzdöttek.

Diákprodukciónál szemben a befogadói oldal nem támaszthat olyan elvárásokat, mint amit a hivatásos színpadtól vár el joggal. A hivatásos színész érett felnőtt, tanult eszköztárral rendelkezik, a diákszínész addigi élet-élményeinek anyagából merít. Az értékes diákszínjátszásnak nem feladata nézői igények kiszolgálása, és nem kell az elvárásoknak megfelelő nagyszínházat csinálnia. Ha a rendező engedí, hogy a tanult eszköztárral nem rendelkező diákok felnőtt színészi játékot utánozzanak, a játék harsány lesz, klisékben merül ki. További torzulásokhoz vezethet a favorizálás, a sztárolás is. A felelősség a művészetpedagógus kezében van.

A Rábl Színpad érdeme, hogy igyekszik diákszínpad maradni. Kipróbálták magukat a 70-es években általános oratórium típusú előadásokban, látványos-díszletes nagyszínházas vállalkozásokban, filmadaptációkban, filozofikus gondolatokat ébresztő kamaradarabokban.

Tisztelet a csoport vezetőjének, hogy szolgálja a csoportot, önmaga szerepét alárendeli a diákszínjátszók érvénysülésének, képességeinek.

Még nagyon sok négyévenkénti megújulást, örömet és sikert kívánok nekik.

*Pencz Andrea drámapedagógus,
a Danubia AMI igazgatóhelyettese*

Szerintem!

A Rábl Színpad és Zenei Közösség munkájából ki kell emelni néhány rájuk jellemző sarokpontot. Elsősorban az újra való igényt, mely másolásra hajlamos világunkban igen tiszteletreméltó. Nem adaptálnak darabokat csak úgy, csak azért, mert divatos. Nem keresik az olcsó népszerűséget. Külön öröm, hogy jó érzékkel változtatják a bemutatott darabok műfaját.

Dely Géza fiatal kora ellenére érett és letisztult attitűddel rendelkezik, sallangmentesen dolgozik. Ő már tudja azt a törvényt, hogy nem a színpad van értünk, hanem mi vagyunk a színpadért. Mászkálhatunk le s fel akármilyen színű toronyban, ha elragadtatásunk saját magunkra irányul, akkor a ripacsság mezejére lépünk s színpad le-
húz, mint az ingovány.

Géza tudja azt is, ha a színpadon valami nem tiszta, nem igaz, azt a reflektorok fénye felnagyítja. A rendező szellemi világa határozza meg a viszonyrendszereket az alkotás

különböző szakaszaiban, de ugyanúgy a szereplők egymással, a darabban s a játékkal való kapcsolatát is. Géza ezt a bonyolult szövetet ösztönösen jól szövöti s ez azért fontos, mert talán ez lehet a legnagyobb buktatója ennek a mesterségnek.

A színpadi embereknek örök vágya, hogy ott legyenek a világot jelentő deskákön, ám ugyanez az örök veszélye is. A legfontosabb a helyes arányok megtalálása. Géza tudja, hol a helye, mert ha tanítványaival együtt kerül pódiumra, nem helyezi magát reflektorfénybe és így nem töri el a színpadi produkciót. Hiszen mindnyájan tudjuk, hogy a muzikusnak dalból van a lelke s a dal az, ami igazán fontos...

Az a cél, hogy a néző átélje a varázslatot, s amikor kimegy a teátrumból, a lelke szárnyaljon. Azt azonban, hogy a varázslat megtörtént-e, hogy a katarzis létrejött-e, a néző dönti el és nem a rendező! Szerintem!

A Rábl Színpad is ízlést formál, ahogyan a többi bajai és környékbeli színjátszó csoport. Tehát felelősségük nem csekély, hiszen előadásaikkal állást foglalnak valami mellett, vagy ellen, értéket teremtenek és hatással vannak a nézőkre. Mivel sokfélék vagyunk, hála istennek, sokféle ízlés létezik. Jogunkban áll eldönteni, melyik az értékrendünk s a szánk íze szerint való.

Egy kulturális tevékenységgel foglalkozó csoport értékének fokmérője nem az, hogy mennyien látták a darabot, hanem az, hogy amikor színpadra kerülnek, ott milyen igényességgel léteznek. Szerintem!

Szívből gratulálok a tízéves Rábl Színpadnak, és kívánom, hogy még legalább ennyi színvonalas előadással ajándékozatok meg bennünket, nézőket, s hogy munkátok mindig a ti hitetek szerint való legyen.

*Mihálovics Ferenc táncpedagógus,
tanár*

Alkotunk és alakulunk

Az alkotás mindig önkifejezés. Egy graffiti szerint „ne komponálj semmit, amíg a meg nem komponálást kifejezetten nyűgnek nem érzed”. Azt szabad megalkotni, ami belülről jön, ami belső vágyból indul el, amit fel tudok vállalni, mint alkotó vagy előadó. Nem mondhatom, hogy ezt csak azért csináltam, mert... Ha kiálltam valamivel, akkor az már én vagyok.



*Baján szinte kizárólag
a Rábl Színpad mutat be kamaradarabokat*

Ahol, és akikkel kiálltam, az is én vagyok. Semmi és senki, sem az idő, sem a feledés nem moshatja le rólam. Pont úgy, ahogy az is rólam beszél, mit nézek meg, mi mellett foglalok állást, mit írok alá, mihez adom a nevem, és még az is, amit nem teszek meg, nem mondom el, nem hozok létre. Ha eszembe jutnak ezek a gondolatok, amiket kivétel nélkül számomra példaértékű emberektől tanultam, megijedek. Megijedek, mert ennek fényében élni kihívás, az élet és emberségünk nagy iskolája.

A Rábl Színpad folyton tanít engem erre a kiállásra. Mert örökös állásfoglalásra készítet a darabválasztás, a szereplők kiválasztása, a csoport életben tartása és lelki fejlődésünk, a néző megszólítása, a módszerek, amivel céljainkat elérjük. Közben a legnagyobb kihívás önmagunknak maradni.

Ha meg kellene fogalmazni, hogy mit csinálunk és miért, akkor azt mondanám, azt szeretnénk megmutatni, ami nem lenne látható, ha mi nem valósítanánk meg. Csak a játékos és az én egyéni világomból épülhet valami új, amik mi vagyunk.

Sokszor kapjuk meg kritikaként, hogy a mai világban annyi szörnyűség van, hogy inkább valami könnyed, bájos dolgot mutassunk be. Ám a tévé és a rajongott színházak szórakoztatnak épp eleget. Mi egyedi hangvételt, kurióznak számító vidám meséket, problémafelvetéseket, valós érzelmi utazásokat igyekszünk megmutatni. Nem a nézőknek választok darabot, hanem a benne szereplő diákoknak, még akkor is, ha az kevesebb látogatót vonz majd. A diákszínjátszásban a diák az érték, nem az előadás, és sajnos, ami ma nagy siker, az ritkán értékes.

Csak magyarul énekelünk, magyar dalokat, magyar verseket dolgozunk fel és csak saját adaptációkat adunk elő. Ez talán nem mindenki számára szórakoztató, de úgy tapasztaljuk, hogy sokak számára viszont felemelő. A kultúra és azon belül a diákszínjátszás különösen a lelki, szellemi fejlődésről, a jellemformálásról, egyéni látás-

módról szól. Nem a sikert és a tapsot kell megkapniuk a játéktól, hanem a befelé és kifelé való egyéni látásmódot, önmeghatározást, önismeretet.

Nálunk nincsenek színészek, csak játszók, nincsenek művészek, csak előadók, nem vagyunk színház csak egy diákszínpad, és én sem vagyok rendező, csak ren-

dezek. Az összes fellépő gyerek dolgozik velem együtt. Szögelünk, csomózunk, ragasztunk, cipekedünk, izzadunk, megsebesülünk, a főszereplő felmossa a színpadot, mert aki főszerepet kap, nem kiváltságot, hanem feladatot kap. Így tudom, mi érik, zajlik belül, látom, mit kapnak ettől a gyerekek. A sztárságnál valami sokkal értéke-

sebbet és mélyebbet: barátságot, kölcsönös elismerést.

Sok diák „célba ér” az évek során. Túljut önmagán, megérkezik egy következő lépcsőhöz. Nem biztos, hogy a színjátszásban, hanem a személyiségfejlődésben. De az a siker ugyanaz a siker.

Dely Géza, a Rábl Színpad vezetője

100 éve született Antal Gábor bajaszentistváni kántortanító, testnevelő tanár

1913 október 17-én született az ormán-sági Felsőszentmártonban mélyszegénységben élő napszámos-summás-földműves családban. A munka becsületét rendkívül sokat dolgozó szüleinél tapasztalta meg az emberi, szellemi felemelkedés egyetlen lehetőségeként. Későbbi apósa, Bolkovics István kántortanító mentorálásával oly módon tudott kiemelkedni környezetéből, hogy a polgári iskola elvégzése után a Pécsi Püspöki Tanítóképzőben 1935-ben tanítói oklevelet szerzett, magyar és horvát nyelven kántori vizsgát tett.

Egyéves tényleges katonai szolgálata után Lakócsán helyettesítő tanítóként kezdte pályáját. 1936 novemberétől Magyarsarlóson, sokac-német nyelvű községben, választott tanítóként folytatódott sokoldalú, nagyon tartalmas, esetenként nehezen tovahaladó, nem tragédiamentes, és mégis szép ívű, gazdagon termő, sok-sok örömmel, sikerrel teli néptanítói élete.

1940-ben három jelölt közül nagy szavazattöbbséggel, választották meg Bajaszentistvánon a magyar és horvát-bunyevác nyelven legjobb kántori teljesítménye alapján katolikus kántortanítónak. Az emberek rokonszenvvel fogadták, s ő nagy lelkesedéssel végezte munkáját. Levente oktató lett, labdarúgó csapatot szervezett. 1940 őszére már egységes, erős együttese lett Szentistvánnak. Télre vezetésével énekkaruk, színjátszó csoportjuk is működött. 1941 tavaszán tornaiünnepélyre készítette fel diákjait, s mindeközben folyamatosan végezte tanítói, kántori feladatait. Együtt élt megválasztó népének „születéstől-haláláig bekövetkező” örömeivel, szomorúságaival. 1941 decemberében a Bajai Munkás Testedző Egyesület labdarúgó szakosztálya vezetőjének választották. Itt, világháborús katonai szolgálatteljesítés miatti megszakításokkal, 1945-ig tevékenykedett.

Többször behívták katonai szolgálatra. Délvidék, Erdély után 1943-ban az orosz frontra került, s onnan emberi magatartása,



vezetői képességei, nyelvtudása és a körülmények szerencsés alakulása folytán 1945 január végén érkezett vissza Bajára családjához, gyermekeihez. 1945 január 20-án a város polgári vezetésének felkérésére vállalta, hogy tagja lesz az új, önkéntes magyar demokratikus hadseregnek. Tiszti rangja és tapasztalatai alapján Baja város és a Szegedi Hadosztály 51. őrszázadának katonai parancsnoka lett. Feladata volt önkéntesek toborzása, kiképzésük irányítása, közhivatalok őrzése, védelme, a közeli országhatár lezárása, városi területi őrzétek megszervezése, a polgároknak és értékeiknek, vagyontárgyaiknak védelme. A kiképzés befejezése után – a szovjet csapatokkal összehangolt feladatok ellátására – egy önkéntes zászlóaljnyi katonai egységet vezetett Közép-Dunántúlra, ahonnan a német fegyverletétel után a leszerelő katonákkal együtt vonult haza. Útközben Siófokról egy „gazdátlan” hadikórházhoz hozott a városnak: 530 ágyat, szekrényt, rengeteg műszert, néhány tolokocsit. „Ellenértékének”, 100 liter bornak felét Babits polgármester, a másik felét ő biztosította. Hazaérve kérte leszerelését.

Új élet kezdődött. Tanítói, majd 40 évesen megszerzett testnevelő tanári képzettségével egyénileg és szakmai kollégáival együtt sok szervezetben, rendkívül gazdagon, példaértékű eredményességgel bontakozott ki tevékenysége. Labdarúgásban a Kossuth Kupa szervezésétől az NB III-ig, az atlétikai, majd a röplabda szövetség elnökeként, a kézilabda szövetség titkáráként, edzőként, versenybíróként, csapatok vezetőjeként, városi-járási, falusi spartakiádok szervezőjeként dolgozott.

1952-től a Bajai Építőipari Technikum tanára. Tanítványjaival egyéni és csapat-sportokban is országos technikai versenyeken sok első és második helyet nyertek évről évre. Diákjaival az SZTK melletti telken – télen jégpályaként hasznosítható – sportpályát építettek. Építőtábor szervezésével részt vettek a Petőfi-szigeti labdarúgópálya helyének előkészítő munkáiban. Téli időszakban a technikus jelöltekből szervezett színjátszó csoporttal a környező településeken színdarabokat adtak elő.

Széleskörű tevékenységének további állomásai: a Mátéházi Állami Gazdaság labdarúgócsapatának edzője. A Ruhagyári Szakmunkásképző testnevelője, üzemi tornájának – az ifjúsági szervezet vezetőjével együtt – szakmai tervezője és vezetője. A szakszervezeti, a Duna-parti magyar katonai egység énekkarának vezetője. A Liszt Ferenc Énekkar helyettes karvezetője és szólistája. Vezette az áramszolgáltató, a fodrász KTSZ, a posztógyár kórusait. 1961-ben főszervezője, majd korrepetitora és titkára a Vigh László karnagy vezette, újjászerveződött Liszt Ferenc énekkarnak.

1959-től 1974 decemberéig a Bajai Felsőfokú Tanítóképző Intézet Gyakorló Iskolájának testnevelő tanára. Életútja ezen időszakát dr. Gaszner István intézeti főigazgató a következőképpen értékelte:

„Munkáját kiváló szakmai felkészültséggel és végig kiemelkedő eredménnyel végezte. Tanítványai a járási-városi és megyei

sportversenyeken évről évre első, második helyezéseket értek el. A sikerekről serlegek és oklevelek egész sora tanúskodik. Neveltjei közül többen sikeres, országosan minősített és nemzeti válogatott sportolók lettek. Szervezte és vezette a diákok tömegsportját s emellett mindig jutott ideje arra, hogy a tehetséges tanulókkal külön is foglalkozzék. Aktív részese volt a járási-városi úttörő olimpiák, atlétikai és labdarúgó bajnokságok szervezésének, levezetésének, a területi sportversenyeknek. Személyes munkájának köszönhető a kisdíákjai bevonásával is társadalmi munkában a gyakorló iskola előtt létrehozott sportpálya, amely árnyas fákkal körülvéve sportversenyek színhelye lett. Lehetetlent nem ismerő akarásának bizonyítéka-ként a pálya hidegebb téli napokon »jégpályává változott«, sportolási lehetőséget biztosítva a város többi iskolája tanulóinak is. A téli időszak »harmadik« testnevelés óráján tanulóit a városi uszodában az úszás alapismereteire oktatta. Példaértékű munkát végzett a tanító jelöltek szakmai felkészítésében.

Bemutató tanításaival, alapos, útbaigazító előkészítési és elemzési óráival, személyes példájával a testnevelés ügyének hasznosá-

gára és hivatásszeretetre nevelte hallgatóit. A megye területén működő pedagógusok szakmai továbbképzésében is elvülhetetlen érdemei vannak, mivel kiváló előadásai, bemutató tanításai, tanmenetei, óravázslatai példaértékűen szolgálták a szakmában lemaradni nem akaró pedagógusokat. Iskolai munkáján túl aktív társadalmi munkása volt a város és térsége sportéletének.”

Sokszínű aktív és eredményes életútját több ktitúteléssel ismerték el: Testnevelés és Sport Kiváló Dolgozója, Kiváló Úttörő-vezető, Magyar Zenekultúra Szolgálatáért, Oktatásügy Kiváló Dolgozója, Bács-Kiskun megye Testneveléséért és Sportjáért, továbbá nem utolsósorban a Magyar Honvédség Hadtörténeli leírásában is szereplő 1944-45 évi katonai tevékenységéért a Független Demokratikus Magyarorszáért (posztumusz) ktitútelést kapta.

Antal Gábor tanár úr négy gyermeket nevelt fiatal édesanyjuk tragikus halála után több éven át egyedül, erejét, képességeit megfeszítve, szűkös pedagógusi anyagi körülmények között is becsületes, küzdő, szorgalmas és szakmájukban elismert, hasznos emberekké.

Antal Gábor azok közé a pedagógusok, néptanítók közé tartozik, akik alkotó munkásságukkal maradandó értéket teremtettek, akik mérhetetlen szerénységgel és emberi tisztességgel szolgálták hazájukat, szűkebb és tágabb környezetüket. Bizonyára érezte, tudta azt, hogy feladata, küldetése van, hisz a benne rejlő hatalmas energiáknak, különös tehetségének köszönhetően megszerzett képzettségét, értékeit rendkívül sokszínűen használta fel az egyetemes emberi tudás átadására, a rábízott emberek fizikai, szellemi felemelkedése érdekében. Így lehetett ő szegény sorsú gyerekből élőhelyeinek tanítója, kántortanítója, tanár ura és szinte mindenkinek szeretett és tisztelt Gabi bácsija!

1990. szeptember 11-én hunyt el.

Drága Gabi Bácsi! Emlékedet neves évfordulóidon túl a hétköznapiakban is őrzi népes családon és barátaidon, kollégáidon kívül tanítványaid serege és Baja város zenei kultúráját, sportot szerető lakosságát.

Lejegyezte:

Albert Sándorné

Egy FIDE mester Felsőszentivánról

A sakk, ez a napjainkban szinte mindenki által ismert és sokak által művelt kétszemélyes táblajáték, illetve szellemi sport mai formájában Indiában vagy Kínában keletkezett, legkésőbb a Kr. u. 6. században. A játék perzsa közvetítéssel jutott el Arábiába, és a mórokkal együtt került Spanyolországba; az olaszok a bizánciaktól vették át. A történelem folyamán számos híres ember művelte előszeretettel és nem kis tehetséggel, így Beatrix magyar királynő, Leonardo da Vinci, XII. Károly svéd király és hadvezér, I. Napóleon francia császár, de elsősorban Francois-André Philidor francia zeneszerző (1726-95), akit a maga korában világbajnoknak tekintettek, bár ez a cím akkoriban még nem volt hivatalos. Magyarországon a sakk a 19. században honosodott meg. Legnevesebb korai művelője Erkel Ferenc zeneszerző volt, az első nemzetközileg is elismert nagymester pedig Maróczy Géza (1870-1951). Az első nemzetközi versenyt Magyarországon 1896-ban, a millenniumi ünnepségek alkalmával rendezték Budapesten, az első nemzetközi bajnokságot pedig 1906-ban. A magyar sakkozás világviszonylatban is előkelő helyet foglal el; kiváló 20. századi művelői közül leginkább



Szabó László, Barcza Gedeon és Portisch Lajos nevét kell megemlíteni. Az évszázadok során a legjobbak versengése folytán versenysakká nemesedett „játék” férfi egyéni világbajnokait 1866-tól, női egyéni világbajnokait 1927-től jegyzi a sakk történelem (NB. mind között első magyarként 1996-ban Polgár Zsuzsanna neve szerepel!); míg a csapat-világbajnokságok („sakkolimpiák”) kiírásának első, 1927.

évi győzteseként a férfiak körében mindjárt Magyarország neve szerepel, az 1957-től zajló női csapatvilágbajnokságok („sakkolimpiák”) történetében pedig Magyarország 1988-ban került első ízben a trónra. [In.: Britannica Hungarica, 15. kiadás, XVI. Kötet, 11-12., 531-532. o.] Mind a nemzetköziversenyek szervezése, mind a játék szabályainak betartatása a FIDE (Fédération Internationale des Échecs = Sakk Világszövetség) hatáskörébe tartozik.

Nos, e szervezetnél érdemelt ki előbb (1983-ban, 2220 Élő-pontszámmal) „mester jelölt”, 1997-ben pedig „mester” címet a Felsőszentivánra jó egy évtizeddel ez előtt Bajáról feleségével (sz. Kovács Mária) költözött Taskovits István.

Az 1958-ban Jánoshalmán született férfi gyermekkorára megpróbáltatásokkal volt teli. Rövidre fogottan: pici korától nélkülöznie kellett a családi élet szeretetét és melegét. Egy ideig nagymamája nevelte, majd gyermekotthoni nevelésben részesült. Egy fővárosi ilyen intézményből „villany-szerelő és karbantartó” bizonyítvánnyal a zsebében került Bajára, hol is a Bácska Sütiipari Vállalatnál került alkalmazásra hibaelhárító-karbantartó munkakörben.

Az addig a sakkozással inkább csak alkalmilag foglalkozó fiatalember 1978-ban, a Bajai Vízügy-Spartacusban kezdett el versenyszerűen sakkozni (Fekete Károly, Szemző Lajos, Nyirati István, Matkóvics János, Zélicity János, Sztrikinác Lajos és mások társaságában); és volt ez anyaegyesülete egészen 1990-ig. Közben sorakatonai szolgálatra kellett bevonulnia, amely szolgálatot Budapesten, a Katonai Reptéren teljesített, másfél évnyi időtartamban, 1981-83-ban. „1982-ben a katonaságnál rengeteget kijárhattam, így történt, hogy sokszor betévedtem a Honvéd edzéscsoportba, ahol főleg Ozsváth András tartott edzéseket. Itt éreztem úgy, hogy a sakkot tanulni kellene!” – írja Felsőszenitivánon, 2011. augusztus 28-án keltezett *Pályázat az MGKSI csoportos edzésére* című, a Magyar Sakkszövetség honlapján megjelent pályázati kiírására küldött 9 oldalas anyaga „Bemutakozás” fejezetében. Leszerelése után, 1983-ban a sakkmeletrre feküdt rá. A legendás „orosz sakkiskola” iránti elmélyülésében nagy segítségére volt egy SZU-beli mester, akivel Kecskeméten, a „nyílt magyar bajnokságon jött össze”, akivel a bajnokság ideje alatt szobatársak voltak. A barátta vált orosz mester utóbb hosszú időn keresztül küldte számára az újságokat, kiadványokat: „az irodalmat”.

Mivel a bajai sakkcsapat nem tudott meggyökeresedni az NB II-ben, és mivel oda hívták, 1990-ben átigazolt Szekszárdra, a tolnai megyeszékhely stabilan NB II-es csapatába. Annak színeiben játszott – folyamatosan bajai lakosként, és korábbi munkahelyén kenyérkeresőként – 7 éven keresztül. Ekkoriban már oktatást is vállalt. Első generációs neveltjeinek egyike volt az utóbb nemzetközi mesteri címet szerzett Pataki Győző (annak a dr. Pataki Kálmánnak fia, aki a közelmúltban ünnepelhette hercegszántói körzeti/háziorvosi működésének félszázados jubileumát).

Az 1983-tól a „levelezési sakkban” is egyre pallérozottabbá vált, 1997-ben FIDE mesteri címet elnyert férfi ugyanezen évben dr. Papp Csaba decsi patikustól, a Tolna Megyei Sakkszövetség elnökétől kapott felkérésre átigazolt Decsre, a Decs KSE NB I-es csapatába (amely csapat egyike a mindössze 10 együttest magában foglaló hazai NB I-es mezőnynek; és amely csapatnak játékos, ificsapatának vezetője is



A mester és tróféái

együttel). Az ott utóbb alakult Mattolna Alapítvány és Sakkiskola egyik alapítója és vezetője lévén, részint versenyzői, részint oktatói-edzői tevékenysége együttesen 2003-ra „teljes embert kívántak: 2003-tól már csak a sakknak él!” Decsi tevékenységén túl oktat Budapesten is (a Központi Sakkiskolában), Dunaújvárosban is, és oktat Felsőszenitivánon is (a kertés, kúria-jellegű házban, amelyet feleségével társban alaposan lelakott állapotából szinte újjávarázsoltak).

A 2013. március 22-ének délutánján náluk töltött órák alatt beavat közelebbi terveibe (közte abba, hogy ez év nyarán sakktársversenybírói képesítés megszerzésére készül), jelenlegi Élőpontszámába (amely 2270-72 táján mozog); abba is, hogy Baján él olimpikonunk, az országos ranglistán Lékó Péter után jelenleg 2. Berkes Ferenc; hogy rajta kívül Baján él a most már nyugdíjas M. Kovács Gábor FIDE mester is, és a közelmúltban ilyen címet szerzett Németh Antal is; és különös szeretettel beszél tanítványairól, megkülönböztetetten a bajaiakról: a nemzetközi mesteri címe mellett edzővé is vált Pataki Győzőről, a korábban a III. Béla Gimnáziumban érettségizett, hazai és nemzetközi (korcsoportos) bajnokságokon-versenyeken számos babérral begyűjtött Vincze testvérpárról (Violáról és Andreáról), a jelenleg is ott tanuló Amstadd Áronról, amellyel sok mindenkiről és sok minden másról...

Lakásukról távozásom előtt még arról is szót ejtünk, minő lehetőségeket kínál, hogy 2013-tól az iskolai oktatásban választható tantárgy a sakk (holott ő maga már az óvodások körében szorgalmazza a sakktanítást, hivatkozva pl. Révész Máriusz országgyűlési képviselő aktivitásának köszönhe-

tően Kőbányán már az óvodákban bevezetett sakktanítás eredményességére), és „6-magos gépén” néhány elemző munkájába nyújt bepillantási lehetőséget az Online Sakkportál és Webáruházon elérhető *Magyar Sakkvilág Tudástár - Elemzések* kínálatából nevéhez fűződő megoldások képernyőn megjelenítésével

E sorok írója, akinek nálánál összehasonlíthatatlanul szerencsésebb gyermekkor adatott meg – aki bátyjával együtt egy havas karácsony est éjszakába nyúló óráiban az ajándékba kapott sakk-készleten apjától sajátíthatta el a kezdőlépéseket –, kalapemeléssel vett búcsút a FIDE-mester Taskovits István-tól; attól a férfitől, aki hányatott gyermekkor ellenére e varázslatos játéknak köszönhetően meglelte a maga sikerekkel kikövezett útját: akinek életelemévé vált a sakk, értelmévé pedig generációk mester-szintű oktatása.

Péter Árpád dr.

Kiegészítés: A vele készült márciusi interjú óta eltelt időben a mester – tanítványai által – újabb sikereket ért el, amellyel gyerekek oktatásában korábban általa nem járt helyszínen is bebizonyította edzői alkalmasságát. A Magyar Sakkszövetség Ifjúsági Sakkportálján 2013. június 3-án *Tasi bácsi csodái* címen arról olvashatunk, hogy „...a hétvégen lezajlott diákolimpia országos döntőjében Taskovics István tanítványaival sajátos mesterhármast ért el, miután Amstadd Áron, Werner Anna és Rónai Ákos valamennyien korcsoportjuk élén végezve bajnoki aranyat szereztek”. Ugyanezen portál 2013. július 15-én *Csiki Sakk – Sakktábor Csíksomlyón* címmel hirdet toborzót erdélyi és magyarországi gyerekeknek a július 28-tól augusztus 3-ig tartó, a sakkozó gyerekek tudásszintjét emelni hivatott eseményre, az öt edző egyikeként nevesítve Taskovics István FM-t (Decs). Amikor pedig 2013. október 9-e délutánján hozzá(juk) beteglátogatások között becsöngettem, a kaput nyitó feleségtől arról értesültem, hogy férje e nap hajnalán kimerülten érkezett haza a montenegrói Budváról (hol is – ezúttal a középmezőnyben végzett tanítványai kíséretében – korcsoportos Európa-bajnokságon volt jelen), mindössze pár órát aludt, „most pedig már interneten keresztül távoktatást nyújt egy pécsi kislánynak”.

Péter Árpád dr.



*Boldog
karácsonyi ünnepeket
kívánunk
minden kedves olvasónknak!*

A Bajai Honpolgár szerkesztősége

Irodalmunk amnéziája

Ez év február 24-én a farkasréti temetőben megemlékező összejövetelt tartottak. Az ünnepséget Badacsonytördemic önkormányzata kezdeményezte Herczeg Ferenc születésének százötvenedik évfordulója alkalmából. Az indítvány gondolatát a Balaton melléki kis községnek az adta, hogy határában az író egykor nyaralót építtetett és ugyanitt terjedelmes szőlőskertet alakított ki. Gyakran és szívesen tartózkodott kedvelt birtokán, így a koros falusiak gyermekévekből még emlékeztek a közvetlen modorú öregúrra.

A rendezvényen – mely a művész halálának dátumához kötődött – képviseltette magát a Herczeg Ferenc Alapítvány és több hagyományörző szervezet. Tiszteletudó főhajtásra mindössze egy hivatalos fórum érzett késztetést: a hadügyminisztérium. A gesztus becsületére szóljon a miniszternek, azonban az írónak a hadüggyel mindössze egyetlen érintkezési pontja volt. Mégpedig kardpengéje élén, melybe a rákényszerített párbaj során belerohant egy kötekedő természetű verseci tisztjelölt.

Érdeemes számba venni azokat, akik a gyászünnepségről hiányoztak. Az író negyvennyolc éven át volt tagja a Magyar Tudományos Akadémiának. Három éven át tölti be a másodelnöki tisztet. A jeles testület még hajlandóságot sem mutatott arra, hogy az irodalmi osztály egy tagjával képviseltesse magát, pedig 1925-től kezdődően három ízben jelölte Nobel-díjra a legünnepeltebb magyar szerzőt. Molnár Ferencen kívül nincs színműíró, aki hasonló sikerrel uralkodott volna Thália hazai templomaiban. Darabjainak egy részét nyugati nyelvekre is fordítják, így Berlin, Párizs I vagy London színházlátogatói számára sem ismeretlen Herczeg neve. Február 24-én azonban egyetlen dramaturg, rendező vagy teátrum inspektor sem jelent meg a rendezvényen.

Az ünnepi beszédet Badacsonytördemic polgármestere tartotta, akihez több megemlékező is csatlakozott. A koszorúzóik között Versecet egy Budapestre költözött, egykor délvidéki honfitársunk képviselte. Tördemc delegációja egy Badacsony oldalából hasított bazaltkövet is elhelyezett az emlékmű tövében. Végezetül a résztvevők egy-egy képviselője kehelynyi badacsonyi és verseci bort ízlelt meg és a maradékot a sír földjére öntötte. A gesztus meglepő és szinte évezredek szimbolikát átölelő jellegű. Az antik görögök és rómaiak ürtették Déméterre, a „földanyára” az ital isteneknek járó részét. Feltehető a kérdést, hogy a kis falu lelkes lokálpatriótái nem tévesztenek-e mértéket és arányt. Hiszen előfordulhat, hogy egy kongói falu négerei számára hatalmasabbnak tűnhet a törzsi totemoszlop, mint a párizsiaknak az Eiffel-torony.

Gyanús lehet például a Nobel-díj indítvány háromszori mellőzése. Nézzük tehát a tényeket. A javaslat Stockholmba való felterjesztésekor nem ismert, hogy az egyes nemzetek melyik írójukat érdemesítik a kitüntetésre. 1925-ben Nagy-Britannia a Nobel-díjra Bernerd Shaw-t jelöli. A hatvankilenc éves szerző mögött már hatalmas életmű áll. Darabjai átértékelésre késztetik az európai dramaturgia szemléletét. Előny még, hogy negyedmilliárdnyi ember számára anyanyelvén villogtatja szelleme pazar szikrázását. Aligha vádolható elfogultsággal a stockholmi Akadémia, mikor az angolok ajánlását fogadja el. (A folytatás jellemző Shawra. A díszoklevelet és a Nobel-érmét átveszi, a pénzjutalmat azonban pályakezdő svéd írók részére utalja át.)

A következő évben Herczegnek nagyobb esélye lenne a dekórum elnyerésére. A díjkiosztó bizottság viszont egy Szardínia szigetéről származó olasz írónőnek, Grazia Deleddának ítéli a kitüntetést. A versenytárs sem az olasz, sem a világirodalomban nem

játszott kiemelkedő szerepet. Ennek ellenére a viking utódok judiciuma mégsem kedvezett érdemes honfitársunknak.

1927-ben a francia akadémia Henri Louis Bergson, a Halhatatlanok egyikét jelöli a díjra. Bergson a század legismertebb filozófusa, aki új eszméket kibontó gondolatait kristályosan csillogó stílussal adja el. Ilyen konkurencsággal szemben alulmaradnak az ellenfelek. Úgy vélem azonban, hogy a nemzetközi elismerés hitelesítő pecsétjének elmaradása nem indokolja Herczeg írói értékének hazai devalválását. Színpadi műveinek értékállósága nyilvánvalóan nem állja ki az idő próbáját. Vegyük azonban figyelembe, hogy ez a világot jelentő deskák szellemi táplálónak több ízben is közös sorsa. Számos híres szerző egykor bombaként robbanó sikerdarabja ma már csak a színházak nézőterének untatására és kiürítésére lenne alkalmas.

A verseci szerző életművének maradó részét történelmi regényei alkotják. Az irodalomnak ez a műfaja ugyanis döntő szerepet tölt be egy nemzet történelmi tudatának kialakításában. A megállapítással nem tagadjuk a história iskolai oktatásának jelentőségét. Tudomásul kell azonban vennünk, hogy a tantervek művelődési anyaga alá van vetve a természetes felejtés vastörvényének. A módszeresen, jól, megfelelő didaktikai felépítéssel oktatott tantárgyakból is csak a szerkezet váza, a fő elemek maradnak meg. Amennyiben a diszciplína nem tartozik az egyén élethivatás-ként választott szakterületéhez, ez lesz a sorsa a tananyag egyéb részeinek. Az iskola tudást közvetít, melynek sorsa az ismétlés híján bekövetkező természetes fakulás, elhalványulás.

Az irodalom – és így a történelmi regény is – élményt közvetít. Az élménynek pedig jellegzetessége (ez a pszichológia egyik alapvető törvényszerűsége), hogy az intel-

lektuális ismerettrögzítésnél sokkal tartósabb. Aki például a *Háború és béke*-t szenzitív lélekkel olvasta, sokkal elevebbé képzet őriz meg Szent Oroszország történelmének másfél évtizedéről, Napóleon birodalmának emelkedéséről és hanyatlásáról, mint tudós történelmi munkák tanulmányozásából.

Valódi történelmi tudata annak a honfitársunknak lehet, aki történelmi személyekkel benépesített hatalmas folyamlat látja nemzete múltját. Ennek az életérzésnek kialakításában döntő szerepe van a regényirodalomnak. Egykor élt, valamint írói képzelet teremtette egyéni sorsok töltik ki azt a tizenegy évszázadot, mely a mondai körök homályából napjainkig vezet el. A múlt freskósorozatának képei természetesen nem azonos művészi értékűek. Nem vitatható azonban, hogy Jósika, Kemény, Eötvös, Jókai, Mikszáth, Móricz, Makkai, Gulácsy, Kodolányi és Herczeg – hogy csak a legismertebbeket soroljam – egyik fő érdeme, hogy művészi hitelességű személyekkel elevenítik meg az évszázadokat. Kiemelném azt a nem elhanyagolható ténytet, hogy a 20. század irodalomkritikusainak értékítélete a második világháborúig a legnagyobbak közül Jókaival és Mikszáthtal csak Herczeget emelte egy sorba. A hallgatás, mely személyét éppen válasz-

tott hazájában (ugyanis német nemzetiségű és anyanyelvű volt) övezi, méltatlan és igazságtalan.

Születése százötvenedik évfordulóját a Délvidéken élő magyarság Versecen méltóan ünnepelte meg. A bánsági város lakosságának 1910-ben mindössze tizenegy százaléka volt magyar. Valószínű, hogy az eltelt évszázad során bekövetkező asszimiláció, valamint az 1944-et követő erőszakos cselekmények ezt a számot tovább csökkentették. A szórványnak is minősíthető kis magyar sziget mégis imponáló méretben szervezte meg messze elszármazott nagy fiának jubileumi évfordulóját.

A szeptember 26-30. között tartott konferencia megrendezésében közreműködtek a verseci Petőfi Sándor Kultúregyesület, a Zentán működő Vajdasági Magyar Művelődési Intézet és az Újvidéki Egyetem Magyar Tanszékének professzorai. Herczeg művészi teljesítményének két aspektusát Bence Erika és Ispánovics Csáló Julianna mutatta be. Azt, hogy a hajdani írófejedelem iránt hazánk is érez némi tiszteletet, a Budapesti Műszaki Könyvtárosok Szervezetének delegációja jelképezte. A záróünnepségen Zorán Tomič Versec alpolgármestere bejelentette, hogy Herczeg életnagyságú bronzszobrát 2014 februárjában a Sterija színház előtti téren fel fogják avatni.

Herczeg Ferenc életének utolsó éveit komor reménytelenség homálya árnyékolja be. Bár mind vagyona, mind nyelvtudása lehetővé tenné, hogy 1945 után Európa valamelyik szabad országában találjon menedéket, ennek ellenére marad választott hazájában. Nem publikálhat többé, valamint 1948 után életművét eltávolítják a nyilvános könyvtárakból. Szép villájából kitelepítik, és csak barátainál meghúzódva kap alkalmi szállást. Az ötvenes években szovjet íróküldöttség jár Budapesten. Az orosz literátusok ismerik Herczeg nevét, szeretnének találkozni az előző évtizedekben írófejedelemtént tisztelt művésszel. A pártközpont kultúr-inkvizitorai sejteni kezdik, hogy a burzsoá-irodalom irtogatásában túl messzire mentek, és ez már a moszkvai elvtársak szemében is visszatetsző lenne. Az mégis csak zsenánt dolog, hogy az egykori Nobel-díj jelölt szükség-lakásban éljen, ezért visszakap villájából egy szobát, hogy illó környezetben fogadhassa látogatóit.

Az író, aki egyik legjobb regényében oly eleven és érzékletes képet rajzol a szabadságharcról, a második nagy földindulást nem éri meg. 1954-ben, kilencvenegy éves korában hunyt el.

Dr. Dániel József

Ad Libitum 2x

Különös cím, elismerem. A magyarázat persze egyszerű – az október 26-án megrendezett koncertünkön két Ad Libitum Kórus lépett fel. Ritka névről lévén szó ez már önmagában is érdekes lehet, de a hangversenyt az is izgalmassá tette számunkra, hogy a másik együttest lényegében egyáltalán nem ismertük.

De kezdem az elején.

Flander Ági egy időben a bajai Ad Libitumban énekelt (már az anyukája, Cseh Gabi is kórustársunk volt), majd francia nyelvet kezdett tanulni, és hogy elmélyítse a tudását, ki is ment Franciaországba. Lille városában kötött ki, ahol alkalmat keresett a további éneklésre. És kiket talált meg Lille-ben? Hát persze, hogy a Chorale Ad Libitum együttesét! A történet folytatása inntől már könnyen kitalálható – hamar felvetődött a találkozás ötlete, majd elkezdődött a tényleges szervezés, és október 25-én a franciák gépe leszállt Ferihegyen.

Előtte persze élénken találgattuk: kik is érkeznek majd Bajára? A névsor 52 nevet tartalmazott pusztán az életkorokkal, és an-

nyit tudtunk még, hogy kik a házaspárok. Ez alapján kellett szétosztani őket a vendéglátó családokhoz. (Itt is köszönetet mondunk mindazoknak, akik vállalták a franciák elszállásolását, ellátását, külön is azoknak, akik nem a kórus tagjaiként siettek segítségünkre. Őket hadd említsem meg név szerint is: Antal István, Glasenhardt János, Homoki Endre, Nádainé Andriská Krisztina, Orbán Ferenc, Palik Vera és családjaik.) A csapat kisebbik része a Petőfi-szigeti Ifjúsági Szállóban lakott. Nos, úgy tűnik, a találomra végzett osztogatás jól sikerült, mert a jelek szerint mindenki jól érezte magát.

25-én valójában kora délután indult a program, miután a csoport egy része már egy nappal korábban Budapestre érkezett – az általunk szervezett busz az Operánál lévő szállodájuk közelében vette fel őket, hogy együtt menjenek ki a reptérre a többiek elé. (Csak reménykedni tudtunk, hogy francia tolmács híján lesz olyasvalaki a társaságban, aki szót ért a németül tudó sofőrrel. Lett.) Az így egyesült kórus

este fél 8-kor érkezett Bajára a Gyakorló Iskola sportcsarnokába, ahol mi a várakozás közben helyszíni próbát tartottunk.

Már a megérkezésük pillanatában lehetett érezni, hogy nyílt szívű, barátságos emberek lépnek be a terembe. Egy köszöntő ének és a program gyors ismertetése után máris összeismerkedtek a vendégek és a vendéglátók, és ki-ki vitte magával új ismerősét, hogy némi vacsora mellett hosszabb-rövidebb beszélgetésbe elegyedjenek. (Híreim szerint a leghosszabb eszmecsere hajnali fél 3-ig tartott.)

26-án, szombaton reggel fakultatív piaclátogatást hirdettünk, hiszen ilyenkor a környékbeli árusok és a vásárlók színes forgataga érdekes látványt kínál a kívülről állóknak is, majd fél 10-kor a Kultúrpalotától indult a városnézés Striegl István tanár úr vezetésével. A Városháza díszterme, a Barátok temploma, Tóth Kálmán és III. Béla szobra voltak a főbb állomásai a sétának, majd a Szerb templom ikonosztázát tekintették meg, ahol dalra is fakadt a kórus. Ezt követően szálltunk buszra, hogy

felkeressük a Türr-émlékművet és a Halászi Miniskanzenet. A szikrázó napsütés és a langymeleg idő csak fokozta az amúgy is remek hangulatot, nem is beszélve Palik Veráék várakozást felülmúló vendégvárásáról – merthogy eredetileg csak arról volt szó, hogy kifeszítik a hálókat és kinyitják a halászkunyhókat, hogy így mutassák be az egykor volt halászok életmódját és munkáját, ám kikerkezésünkkor már láthatuk, hogy füstölög a kemence kéménye, amiben remek kenyérlepény sült, hogy a hozzá adott kacsasírt és az egyéb finomságokat már ne is emlegessem... Itt is felcsendült az énekszó köszönettel Veráék szíveslátásáért, majd a Malom Étterembe mentünk, ahol Jung Ildikó és munkatársai jóvoltából kitűnő ebéd következett.

Délután helyszíni próbát tartottunk, összeénekeltek a közös műveket, 5 óraker pedig elkezdődött a hangverseny. Az első félidő a vendéglátóké volt. A bajai kórus vezetője, Pethőné Kővári Andrea Tóth Péter, Mendelssohn, Gabriel Fauré, Orbán György és Csenki Imre műveiből válogatott, végül, mintegy meglepetésként, a második Janicsárkórust énekeltek el Mozart *Szöktetés a szerájból* című operájából, amelyhez a lányok egy része magára öltötte az előadás különös jelmezeit, az egész testet fedő burkákat.

A második részben lépett dobogóra az 1997-ben alakult Chorale Ad Libitum Cécile David vezetésével. A karnagyról el kell mondanom, hogy nem profi szakember, ugyanis közgazdasági egyetemet végzett, és egy biztosító társaságnál dolgozik, de természetesen tanult zenét, és különféle kurzusokon képezte magát. Ahogy elmondta, több kórusban is énekel, és egyszer úgy adódott, hogy be kellett ugrania az egyik énekkar éléről váratlanul távozó karvezető helyére, és valahogy rajta maradt a feladat. Nem ő választotta a karvezetést, hanem a karvezetés őt – fogalmazott. Természetesen maga a kórus is amatőrökből áll, többségük nem kottaolvasó. Eredetileg a lille-i egyetem hallgatóiból verbuválódott a tagság, később azonban ott megcsappant az érdeklődés, ezért az



Egyesített kórus

egyetemről leválva önállóan folytatták a munkát. Lille nagyváros, egy ilyen önszerveződő együttes nem számíthat hivatalos támogatásra, ezért a költségeiket maguk fedezik. Érdekes az a koncepció is, ahogy évről évre kialakul a repertoárjuk. Minden évben választanak egy központi helyet elfoglaló zenei területet - volt, hogy az orosz liturgikus zene állt a középpontban, volt, hogy a dél-amerikai, de foglalkoztak a skandináv kórusmuzsikával is, máskor a gossellel, az afrikai zenével, és így tovább. Bajai műsoruk ebből a sokszínű anyagból adott ízelítőt. Hallhattunk francia romantikus muzsikát, Rachmaninov orosz liturgikus művét, svéd szerző dél-afrikai ihletésű feldolgozását, olasz egyházi zenét, Bárdos Lajos kórusművét, francia tradicionális dallamot és gyerekdalt, és részletet a *Dzsungel könyve* című Walt Disney-féle rajzfilmből. Az együttes, amint fentebb már jeleztem, lelkes amatőrökből áll, akiknek a produkcióját zenész füllel hallgatva akár kritizálhatnánk is, ám az az őszinte öröm, ami az éneklésüket mindvégig jellemezte, felülírhatja a mégoly jogos akadémikuskodásokat is. És hogy mennyire intenzív volt az ő örömük, azt mi sem jelzi jobban, mint hogy a közönséget is magával ragadta ez az öröm, ami aztán lelkes tapsokban nyilvánult meg.

A hangversenyt a francia kórus által választott két magyar népdalfeldolgozás közös éneklése zárta – természetesen magyar nyelven.

A koncert után rövid vacsorára invitáltuk a vendégeket, gondolva, hogy nem szeretnék már sokat időzni, hiszen még vissza kell utazniuk a fővárosba. De nem akaródzott elindulniuk, és ezt nem is nagyon bántuk. Jó hangulatú közös éneklés és tánc vette kezdetét, aminek persze az utazás miatt mégiscsak vége szakadt este 9 óra tájban. És bár csak alig 24 órát töltöttünk együtt, a búcsúzásakor mégis előkerültek a zsebkendők.

A Chorale Ad Libitum már hónapokkal ezelőtt jelezte, hogy ha adódik rá lehetőség, akkor Budapesten is szívesen énekelnének. A Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetségével (KÓTA) egyeztetünk arról, hogy a múzeumi kórushangversenyek sorozata kínálna erre a legegyszerűbb megoldást. Így is történt. 27-én, vasárnap délelőtt 11.00 óraker nagyszerű helyszínen, a Magyar Nemzeti Galéria kupolatermében ismételték meg az előző esti programjukat – kicsit fáradtabban, és kicsit kisebb létszámú közönség előtt, de ismét sikerült örömteli énekléssel megörvendeztetniük a jelenlévőket.

A két Ad Libitum találkozója tehát egyértelműen sikeresnek könyvelhető el. Várjuk is a folytatást, ha minden jól megy, 2015-ben, Lille-ben!

A bajai koncert megrendezéséhez nyújtott támogatásért ezúton is köszönetet mondunk Baja Város Önkormányzatának.

Pethő Attila



A bajaiak



A franciák

Apámra gondolva

III. (befejező) rész

Milyen volt Baja 1945 nyarán?

Nagyon meleg volt! A várost a ruszlik (ahogy mindenki hívta őket) szanatóriumnak használták. A városi kórház, gyermek-kórház, iskolák, nagyobb magánépületek, a Szent Antal utca majdnem minden háza az ő sebesültjeikkel volt teli. Egy szál gatyában (hosszú, fehér vászon), sebeik bekötve, ing nélkül járkáltak a városban. Közben én napszámba jártam, többnyire zöldséggel-gyümölcscsel fizettek, néha kaptam egy-két tojást, és piacoztam. Húst hónapokig nem láttunk. Közben jártam a várost, keresni kezdtem a bútorokat, nagyon kevés sikerrel. Amikor a Bokodi úton egy szőlőbe jártam napszámba, utam a kórház főbejárata előtt vezetett, ahol a régi trafik épületében borbélyműhelyt rendeztek be a sebesültek részére. Egyszer véletlenül bepillantok, hát a saját éjjeliszekrényemet és nagy tükrömet látom meg! Nem mertem megállni, de miután több alkalommal is benéztem, biztos voltam benne, hogy jól láttam. A kapunál mindig álldógált két-három férfi, ezek bajai bunyevácok voltak, akik elég jól megértették a ruszlikat, és tolmácsként szerepeltek. Tőlük megtudtam: Abból a sarokházból hoztuk át szekérral, a többi bútorttal együtt.

Végül Sziebertékhez fordultam. Kisült: náluk is lakik egy főorvos a kórházból, nem iszik, nem tör-zúz, németül is beszél. Majd kipuhatolják nála, mit lehetne tenni.

Nem szerettem a Fő utcán járnunk, de az üzletbérlok miatt néha oda kellett mennem, mikor új szerződés megkötését írták elő. A régi házmester elköltözött, állítólag egyik bérlok sem tudta hova. Betelepedett a lakásba egy hajléktalan, aki, ha józan volt, erős, ügyes, gyors munkát végzett, különben egy félelmetes durva alak. De én mit tehettem volna, megkötöttem vele is az új szerződést. Atléta termetű és mozgású, hosszú, karcsú kézzel-lábbal, mint egy herceg. Miután minket úgy neveltek: egyforma kedvesen beszéljünk mindenkivel, természetesen vele is így foglalkoztam (bár titokban nagyon félttem tőle), de sajnáltam is, mert látszott rajta: az élet kegyetlensége vadította így el. Később egyik üzletbérloknak elmondta, hogy őt még soha nem vették emberszámba, én meg írásbeli szerződést kötöttem vele! Úgy tisztelt engem, mint egy középkori lovag. Attól kezdve jobban vigyázott a házra, mint ahogy én tudtam volna.

Közben jártam ismét Sziebertéknél, beszéltek a lakójukkal, az volt a tanács: igyekezzek barátkozni a tolmácsokkal, írjam fel a nevemet, lakcímet, gyerekeimet, férjem hol van, és kérjek a kórházba belépési engedélyt. Kaptam két üveg italt a két tolmácsnak, mondták, sötét fejkendőben és hosszú szoknyában járjak a ruszlik közelében. Sikerült a tolmácsokkal megbarátkoznom, valamilyen alparancsnoktól szereztem belépési engedélyt.

Tolmács és egy ruszki katona kíséretében bejárhattam a volt nőgyógyászat, a nagy belgyógyászat épületeit. 35 fok fölötti hőség volt. A nagy kert teli volt kidobott, elgörbült, összetört vaságyakkal, éjjeliszekrény, asztal, szék, minden bútor törötten hevert szanaszét a gazban, rothadás, bűdösség, dongók, böglyök tömege. A termekben mindenütt csak szalma elterítve, ott heverték a féllábú-félláru sebesültek, átvért kötésekkel, legyek milliói, elképesztő bűz. Az első pillanatban azt hittem, ott halok meg, de erőt vettem magamon, és a két nagy épület termet bejártam. Sok bútort találtam: szekrény, asztal, fotel és még sok apróság. Két listára felírtuk orosz és magyar nyelven. Majd behívtak a parancsnok elé, bizonyítékot kell hoznom, hogy ezek az enyémeik, azután majd eldöntik a többit.

A tolmácstól megtudtam: az épületeknek külön-külön főorvos parancsnokuk van, megszerezték a címüket. Szerencsére mindkét háznál hátul megtaláltam az ottmaradtakat, akik a segítségemre voltak, hogy sikerüljön a találkozás. Még így is sokszor kellett járnom, míg végre sikerült hozzájuk bejutnom. S akkor láss csodát, újabb bútoraimra találtam, az egyiknél volt egy ágy és két gyönyörű szekrényem, a másikon az íróasztalunk. Először nem is mertem szólni róla, míg a kórházi bútorokat meg nem kapom.

Eddig régi barátainktól semmit sem kértem, akármilyen nyomorultul voltunk. De most koldultam bort, pálinkát, mert ez volt a legfontosabb kulcs bútoraim igazolásához. Még hosszú hetek küzdelme, de szeptember végére a két szobánk, bár eléggé vegyesen, de be volt bútorozva.

Közeledett az ősz. Nem volt meleg ruhánk, nem volt tüzelőnk. Egyszer csak jött egy csomag Amerikából a Máli nénitől (a mami nagynénje). Őt különböző nagyságú nadrágos meleg gyerekuha. A legkisebbek voltak éppen jók az enyémeiknek. Meg

kakaó, tejpor és rizs. Nagy volt az öröm! Mami hosszú levélben köszönte meg. Ezután még többször kaptunk ruhaneműt, takarót és ételmezt is.

Szeptember végén az oroszok nagy részét hazavitték. Szüleim házában megszűnik a kórház. De mi nem jutunk hozzá. Csak az volt furcsa, hogy szüleim bútorával alig találkoztam, a házmesterék pedig nyom nélkül eltűntek.

Férjem miatt a katonai parancsnokságra egész nyáron többször jártam. Sem eltűntnek, sem hadifogolynak nem volt nyilvánítva. A gyerekek után kaptam hadisegélyt. A nyár közepén jött egy írás, amiben közölték: 1944. október 15-én nem tette le a hűségesküt Szálásra, emiatt rangjától megfosztották és elítélték. Szörnyű hír volt, de én nem adtam fel a reményt soha. Ezt a Beregfy által aláírt hadparancsot sikerült végül megszerezniem, ami később több dologban segítségemre volt.

Egy szép napon keres engem egy fiatalasszony (szerencsére véletlenül otthon voltam), mutat egy pecsétes papírt, mely szerint a padláson talált gyerekkocsit, ami becsomagolva várta a következő baba megszületését, kiigényelte májusban a télen született gyermeke számára. A Pandúr-szigeten laktak. Mondta: hallotta, hogy hazajöttünk, és azért jött, hogy írjam fel a címet, ha majd ismét gyermekem születik, visszahozza, csak azt ígérjem meg, hogy ő a második gyerekénél is használhassa. Gyerekeim ezt hallván nagyon fellelkesültek: „Szülessen neked egy kisbabád! Mi elmegyünk a kocsiért, és mindenben segítünk, és mi fogjuk sétáltatni, és hogy fog örülni apu, mikor hazajön!”

A nyár végén a Barátok (ferencesek) vezetésével zarándoklat ment Vodícára a hadifoglyokért. Reggel hatkor indultunk, rengeteg asszony és gyerek, férfiak talán csak a papok és a zászlóvivők voltak. Hangoosan imádkozva és énekelve vonultunk át a városon (bár féltünk), de a ruszlik nem bántottak, sőt igen sok keresztet vetett közülük magára háromszor, ez az ő szertartásuk szerint volt. Hazafelé összetalálkoztunk többen, jó ismerősök. Többen mesélték, milyen keservesen tanultak főzni, mosni stb. Most láttam, milyen szerencsém volt, hogy engem ilyen szigorúan neveltek, a nyári szünetben minden második nap a konyhában kellett segíteni, jaj, de durcáskodtam! Hiába nyavalyogsz, annál

későbbben leszél kész, magaddal tolsz ki, mondta a nagymama (erre lassan rájöttem). Most ez milyen nagy előny volt.

Micsoda fantasztikus találékony az ember a szükségben: a férfiak autógumikülsőből készítettek szandált, ugyanaz gyerekeknek biciklikülsőből volt. A nők gyékény- vagy kukoricacsuhé-fonatból készítették a talpat, a felső pántokat különböző rongyokból. Nagy kincs volt a csapágy a mindenféle vasakból készült taligákhoz. Az utcán összeszedtünk deszkát, görbe szöveget, drótot, csavart, pléhdarabot, mindent hasznosítani tudtunk.

1945-46 tele

Milyen szerencse, hogy síbakancsom volt, nem fagyott meg a lábam a hólatyakban állva. Hatalmas ócskapiac alakult ki, az állandó árusoknak már „állandó” helye volt. Az Erzsébet királyné utcában a Milassin-ház előtt volt a standom.

A tél keserves volt, a kisebbik szoba cserépályáját fűtöttük, 12 óra után gyújtottunk be, de csak langyos lett a kályha. Sok öreg gyapjúholmit kaptunk, azokat felfejtve, kimosva zoknit, mamuszt kötöttünk mindnyájunknak, sőt még eladásra is. Kaptam valakitől sokféle keksziszúrót, sütöttünk „finom” melasszal és olajjal kekszet, ráragasztottunk ezüst vagy piros papírból csillagot, vagy más kivágott mintát. A Kálvária-domb oldalán sok volt a bokor, onnan tördeltem ágakat, jól megmostuk, piros krepp-papír masnit rá, meg öt-hat darab kekszet, és kész a Mikulás-ajándék. Nem győztünk annyit készíteni, amit a piacon el ne tudtam volna adni. Tojás, alma, krumpli, bab volt a csere.

Kaptam öreg babát gyerektelen barátnőtől, hosszú, hullámos hajam levágtam, parókat készítettem belőle. Sikertült másik babát szerezni, kunyeráltam rongyokat babaruhának, így mindkét gyereknek volt baba a karácsonyfa alatt. Így készültünk a karácsonyra. Később apuka tudott nekem élesztőt szerezni, így neki tudtam élelmiszert küldeni. Szegény igen nyomorult körülmények között vándorolt Pesten egyik helyről a másikra, legjobb a pálosok Gellért-hegyi kolostora volt. Péter Besnyővel még kiscsávolyi plébános kora óta volt jó barátságban. Sajnos rövid időt töltött ott, mert folyton razziáztak.

Újabb árucikk került forgalomba, a csilagszóró, amit folyamatosan sikerült megszerezni. A kekszek is új díszítést kaptak, karácsonyfa valót. Szentestére meghívtak lakóink, náluk volt kis karácsonyfa. Ugyanabban a szobában, ahol 1943-ban töltöttük az utolsó békés karácsonyt a nagyszülőkkel együtt, 1945-ben lakóink jóindulatából ünnepelhettünk.



Karácsony Uttry-játékokkal

Karácsony előtt még volt egy nagy ajándékom. Egyik, nem közvetlen szomszéd (akit csak látásból ismertem) megjelent, és közölte, ha szükségem van a varrógépre, hazahozhatom. Mesélte, mikor látta, hogy ruszki, magyar ki-be jár a lakásunkba, és viszi, amihez kedve van, ő is bejött, meglátta a varrógépet (az övé már nagyon ócska, alig varr), gondolta, elviszi, ha hazajövünk, visszaadja, ha nem, jó lesz neki. Most már kész az ágyneműje, függöny stb., meg eddig is úgy látta, hogy mindig elfoglalt voltam, hát most hazahozhatom. Örömben a nyakába borultam, ennél nagyobb karácsonyi ajándékot nem is kaphattam volna. Téltre lett munkalehetőségem!

Ugyanis bölcs szüleim jóvoltából a tanítóképző befejeztével – nehogy unatkozzam otthon – jártam tovább német- és franciaórákra a Löwi Mancsi nénihez és varni tanulni Maros József és felesége varrodájába. Reiser Marcsi barátnőmmel minden délelőtt 8-tól 11-ig, szeptembertől húsvéig. A szabás-varrás minden fortélyát elsajátítottuk, együtt dolgoztunk a varrólányokkal. Télen így már félig mentesültem a piactól, vállaltam mindenféle ruhajavítást, toldást-foldást.

Karácsony után összeálltunk hárman, vettünk egy 120 kilós disznót (a nagymama óraláncából 16 cm-t vágunk le), a vágást ismerős hentesmester bonyolította le a műhelyében. Nagyot segített rajtunk, a füstölést is ő végezte. Titokban, apránként hordtuk haza.

Tavasztól szegődött munkahelyem volt egy zöldségeskertben. Még a munka megkezdése előtt megjött nyugatról Miklós öcsém, eddig nem tudtunk róla semmit. Szidtam, miért nem írtál előbb, mentél volna inkább Svájcba! "Szüleinken akartam segíteni, erős vagyok, a munkától nem félek, politikával nem foglalkoztam." Naiv magyarok voltunk. Együtt átmentünk Pécsre, a maradék holmikát még áthozni, a

bútorok már mind itt voltak. Majd elment Budapestre munkát keresni.

A pénz romlásával a cserekereskedelem folytatódott, sőt nőtt a zavarosban halászók száma is.

1946 – és ami utána következett

Egyik pillanatról a másikra lett minden, csak a pénz volt kevés, nem lehetett felvenni az árakat emiatt (szerencsére).

A házbérekre is jött új rendelet, eléggé komplikált volt a kiszámítás, szaladgáltam az adóhivatalba. Régi tisztviselő már eléggé kevés volt, az adóügyi tanácsnok is idegenből jött pártember.

Az új bérekről táblázatot kellett készíteni, minden tételt a szorzószámmal feltüntetni, a házmester vitte az üzletbérlelőkhöz tudomásulvétel céljából, amit aláírásukkal igazoltak. Csak az emeleten lakó két rendőr család tagadta meg az aláírást. Külön kért levelet írtam nekik, de a házmestert ki-dobták, avval a felkiáltással: „Csak nem képzelem, hogy fizetni fog egy reakciónak!” Személyes meghallgatást kértem, megfenyegetett: Ne ugráljak, mert könnyen az internálótáborban találhatom magamat! Kértem kihallgatást az adóügyi tanácsnoknál, persze ő sem akart velem szóba állni, többszöri kérésemre, nagy nehezen mégis magas színe elé kerültem. Hiába vettem elő a nyilasok által a férjem nevére írt ítéletet, az volt a válasz, bizonyítsam be, milyen érzelmű vagyok, lépjek be a Pártba, minden rendben lesz! Végül megállapodtunk abban, a hivatalos táblázaton csak az üzletbérlelők szerepelnek, a lakás nem bérlemény, tiszteletből engedem át a magas személyeknek. Ha én az adót pontosan fizetem az üzletek után, az adóhivatal nem foglalkozik a lakással.

Ez így ment majdnem egy évig, míg egy éjszaka el nem költöztek a lakásból. Reggel 8 órakor a lakáshivatalnál voltam, vittem a lakásigénylést. Mit közölnek velem? Már két család tegnap beadta az igénylést. A beadási sorrend számít!

Heves vita után futás a Reiser Péter bácsi irodájába, ott megtudom, van új rendelet, a tulajdonos az első, különösen, ha gyerekek is vannak. Vissza a lakáshivatalba, sok szaladgálás, vitatkozás után végül is beveszik az igénylésemet, és mindezt személyesen egyedül kell csinálnom, mert ha Péter bácsi hivatalosan vállalná ezt az ügyet, mint ügyvéd, holnap talán már bezárnák az irodáját.

Kétheti izgalmas várakozás volt, míg megjött végre a kiutalás. Minden nap jártam a lakáshivatalba. Előzőleg két hétig festés, meszelés, súrolás, takarítás, de vég-



A szerző szüleivel és kislányaival

re ismét itthon! Az első éjszaka alig tudtunk aludni a sok egértől. Másnap sikerült hat egérfogót szereznünk, egész nap azokat cseréltük, füstöltünk, estére 167 egerünk volt. Másnap már csak 70. Pár nap alatt elfogytak.

A kert szörnyű állapotban volt, eltűnt a két diófa, a két fenyő és a nyírfa, virágoknak, bokroknak nyoma sem volt, csak az öreg tuja maradt meg.

1947 tavaszán megjött édesapám a Bajai Takarékpénztár százéves alapításának ünnepi közgyűlésére. Őt már tiszta házban fogadtuk. 1947. június 15-én megérkezett a hadifogolyvonat, amelyik Szabolcsot hozta. Piroska volt az első, aki felfedezte, melyik vagonból száll le. Ott az apu! - kiáltotta. Pedig 1944-ben látta utoljára, és olyan rosszul nézett ki, alig lehetett megismerni. Örömünk határtalan volt. Akkor még nem foglalkoztunk azzal, mi lesz velünk tovább, pedig a hadifogolysegélyt, amit a gyerekek után kaptam, azonnal beszüntették. Szeptemberben Piroska a zár-dában elkezdte az első osztályt.

Szerencsére még 1945-ben sikerült megszereznem a nyilas kormány azon rendeletét, melyben az első elítéltek névsora volt, akik nem tették le a hűségesküt Szálásra. Ennek a segítségével Szabolcsnak sikerült háromhetes szanatóriumi gyógyításban részesülnie. Ez volt a tanúsítás, hogy nem volt fasiszta, de egyben fel is szólították, hogy lépjen be a kommunista pártba, ő lesz az utász zászlóalj parancsnoka ezredesi rangban. Teljesen kétségbe volt esve. A kúra látványosan nem javított rajta, így betegségére hivat-

kozva baj nélkül megszabadult a nagy méltóságtól. Csupán annyi történt, hogy először a nyilasok fosztották meg a századosi rangjától, most meg a kommunisták. De ennél sokkal nagyobb baj volt, hogy szeretett volna munkát kapni útépítési vállalatnál, vagy vasút- és hídépítésnél – mint utásznak ez volt a szakképzettsége –, de tisztai múltja miatt sehol nem vették fel. Pár hónap múlva elment Budapestre. Kezdte mint autómosó egy taxi garázsban. Egy-két hónap múlva taxis lett. Ez már komoly dolog, kezdtünk lakást keresni, hogy mi is ide jöjjünk. Több mint fél év múlva sikerült, de nemsokára a taxi vállalatot államosították, őt meg kidobták. Folytatta az autómosást, mikor egyszer azt hallotta, hogy az angol követségen az egyik titkár sofőrt keres. Feltétel: angoltudás. Sietett oda jelentkezni, fel is vették. De még az is feltétel volt, hogy vendégségnél, mint inas, felszolgáljon. Kérték a munkakönyvét, hogy régi munkahelyénél érdeklődjének. Ehelyett megadta Béla bácsi (nagybátyám) és dr. Szikszay Elemér, a sógor telefonszámát. Fel is hívta őket a követség, mindketten bizonyították, hogy ügyes, készséges, megbízható. Nyolctól háromig volt a munkaidő, ebédet nem kaptam, még akkor sem, ha felszolgált. Csak ha este volt a vendégség, akkor kaptam kosztot. A díszes, elegáns terítés az inas dolga volt. Nagyon élvezték a gyerekek, hogy az összetört szekrény oldalából készült fatálcán volt a lábos, avval járt az apu a konyhaasztal körül, és kínálta mindenkinek az ételt. Magtanítottam, hova kell az evőeszközöket elhelyezni, hogyan

kell a szalvétát hajtogatni stb. Nagyon meg voltak vele elégedve. Másfél évig szolgált itt, tovább nem merete, mert sorra vitte el az ÁVÓ azokat, akik külföldinél dolgoztak.

Piroska a második osztályt már Budapesten végezte Farkasréten, itt járt állami iskolába, mert nyáron elvették az egyházi iskolákat. Környékünkön akkor még kevés ház volt, főleg gyerekes családokkal. Az előtünk levő kis tér – ahol négy utca futott össze – volt a fő játszóhely, autót naponta csak egyet-kettőt láttunk. A gyerekeken keresztül kedves barátokra tettünk szert.

Ezután jöttek a legnehezebb évek 1953-ig. Addig mindig csak a legalacsonyabb munkahelyeken alkalmazták. Aki nem akart a Pártba belépni, az örüljön, hogy él. 1949-ben Miklós öcsémet internálótáborba vitték. 1950-ben szüleimet kitelepítették. 1953-ban, Sztálin halála után jött egy kis enyhülés. A szegénység és a vidámság nem zárja ki egymást, ha az ember nem rest a küzdelemre. Madách Imre Az ember tragédiája drámai költeményének befejező mondatában így szól az Isten: „Mondottam, ember: küzdj, és bízva bízzál!” Ez volt az én titkos jelszavam. A másik: Azé az élet, aki mosolyog! Ezeket a leányaink is megtanulták.

1953-ban Nagy Imre fellépésével már annyit javult a helyzet, műszaki munkát kaptam Szabolcs, út-, majd hídépítésnél, később bekerült a Kartográfiai Intézetbe, a földmérő mérnökök mellett nagyobb részt a műszaki tisztek itt találtak munkát, mert ez igen nagy fáradságot igényelt, és az edzett utásztisztek jobban bírták. Itt nem követelték meg a párttagságot, ezt a munkát nem irigyelte tőlük senki. Onnan is ment nyugdíjba. Édesapám halála (1956) után édesanyámat magunkhoz vettük. Néhány hónap múlva én is kerestem hivatalosan munkát. Most már volt valaki, aki otthon legyen a gyerekek mellett. A Lottó Áruházba mint eladót vettek fel, de mint szakképzetlent, igen kevés pénzért. Beiratkoztam az inasiskolába, majd meósnak tanultam, végül a boltvezetői iskolát is kijártam. Pár év múlva az áruház egyik osztályvezetője lettem (egyedüli, aki nem volt párttag), mire nyugdíjba mentünk, sikerült vennünk végre egy Trabantot. Ilyen nyugalmas, kellemes élet után férjem megélt 90 évet, én ezeket a sorokat 90. évem után írtam.

1922. augusztus 20-án kezdtük bajai életünket. 1939 és '43 között voltam veszprémi lakos 1948 augusztusában költöztünk Budapestre.

DE ÉN MAI NAPIG BAJAI VAGYOK!

László Szabolcsné, Bessenyi Elvira

Orgoványi Anikó kiállítása



A Bácskai Kultúrpalotában a Géniusz-díjas festőművész, költő és kiváló fotós november 8-án már másodszer mutatkozott be alkotásaival. Néhány korábban készült műve mellett most a *Himnusz* című olajfestmény-sorozatát ismerhetik meg az érdeklődők. A kiállítást a bajai Liszt Ferenc Énekhar közreműködésével Pethő Dávid nyitotta meg, aki a hasonló alkal-

makkor megszokott megnyitó beszéd helyett közvetlen hangú beszélgetésben szólaltatta meg a művésznőt és mutatta be alkotásait.

A tárlat témájául szánt festményeiről a művésznő az alábbiakat mondta: „A »magyar mandala« stílusban készült sorozat készítésébe három évvel ezelőtt kezdtem. Az apropó Kölcsey Ferenc születésének 220., Erkel Ferenc világra jöttének 200. évfordulója volt, a munkát idén, a *Himnusz* születése utáni 190. évben fejeztem be. Már a festés kezdetekor egyértelmű volt számomra a stílus.” A képeken olvasható versszakok sorai Kölcsey Ferenc kéziratának eredeti kézírását tükrözik. A tíz festményből álló sorozatot Erkel Ferenc kottájának egy részlete

zárja. A művésznő festészete mellett érdemes szólni költészetéről is. Legújabb versei közül néhány a kiállításon is olvasható.

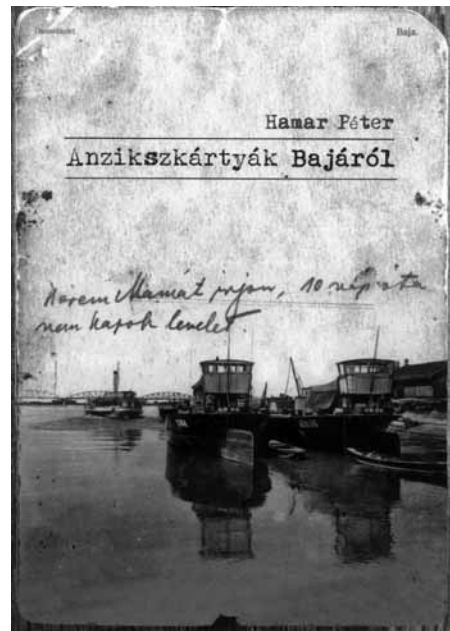
Orgoványi Anikóról tudni kell, hogy lelkes természetvédő, a Zöld Szív Ifjúsági Mozgalom egyik alapítója. Jelenleg Pomázon él, de életútja szorosan kapcsolódik Bácskához. Édesanyja révén madarasi származású, Bácsalmáson érettségizett, majd a bajai Tanítóképző Főiskolán szerezte első diplomáját. Különböző irányzatokat magába gyűjtő alkotóként fogalmazza meg művészi hitvallását: „Remélem, hogy a szabadságvágyban szárnyaló lélek, gondolat és tett alkotásaimban is kifejezésre jut, s másokat is életörömmel tölt el. Ha ez a belső kisugárzás érzékelhető műveimben, és boldogságot okoz a befogadóknak, nos, ez igazi értelmet ad művészetemnek.”

Nothof Éva

Képek „a bajaiságról” (könyvismertetés)

Vannak írók, költők, akik – mint például Rimbaud – húszéves korukig szinte teljes életművüket megírták, másoknak – mint Petőfinék – az élet erre alig huszonhat évet adott. Ugyanakkor számos olyan alkotót is tudunk (például Arany vagy Berzsenyi), akik viszonylag későn léptek az irodalmi nyilvánosság elé, és olyanokat is, akik műveik legjavát egészen idős korukban alkották meg. Az sem ritka éppenséggel, hogy korábban tisztességes polgári foglalkozást űzők később, nyugdíjba vonulást követően fedezik fel magukban az „irodalmi vénát”, más irányban megszerzett kapcsolataik révén még nyilvánossághoz is jutnak, ám e kései kivirágzásokból ritkán születik igazán értékes teljesítmény. Szerencsére Hamar Péter nem tartozik e fűzfapoéták sorába, ugyanis első novelláskötete színvonalas írásokat tartalmaz, és méltó az olvasóközönség figyelmére.

Amint a szerző a kötet előszavában maga is elmondja, nem Baján született, ámde életének meghatározó tíz évét élte a Sugovica-parti városban, s bár már idestova fél évszázada másutt lakik, bajai kötődése máig megmaradt. Ennek valódi igazolása ez a kis kötet, hiszen az eddig inkább pedagógusként, filmesztétaként, majd irodalomtörténészként megismert író valamennyi itt megjelentetett novellája városunkban játszódik. A könyv összesen 11



történetet beszél el (közülük öt a Bajai Honpolgárban korábban már olvasható volt); a szerkesztő mindegyikhez egy-egy régi bajai képeslapot társított.

Egy jól sikerült „anzikszkártya” olyan lehet, mint cseppben a tenger: apró részletek megvilágításával megmutathatja a nagy egész lényegét. Ez a kötet – miközben nagyrészt teljesen fiktív történeteket olvashatunk benne – anélkül villant fel valamit a „bajaiság” lényegéből, hogy meg-

határozná, mi is az. Nem mintha a történetekben megjelenített emberi alaphelyzetek nem játszódhattak volna le hasonlóan az ország más részében vagy akár egész másutt is, a látszólag jelentéktelen környezetrajz nagyon is bajaiává teszi ezeket a sztorikat. Az egyes elbeszélések a 20. század különböző időszakában játszódnak, mintegy átfogva ezt a sorsfordulatokkal és nemzeti tragédiákkal terhelt évszázadot. A novellákban az emlegetett történelmi események (a két világháború, 1956, a Rákosi- vagy a Kádár-korszak) azonban csak afféle háttérét adják a korban élő kisvárosi emberek történetének, még ha a kor sok történet szerint rá is telepszik az egyes emberek sorsára és az emberi lelkekre. Ám maguk a novellák elsősorban nem korjellemző történelmi prózák akarnak lenni, sokkal inkább afféle lélektani minidramák. Valahogy olyan módon, ahogy Mikszáth tót vagy palóc novellái is ilyenek voltak a maguk idejében, csak itt nem (elképzelt, de valóságosnak látszó) Nógrád megyei falvak, hanem egy bácskai kisváros adja a helyszíneket. Ám ezekből az egymással össze nem függő történetekből – mint afféle kistablóról – is képet kapunk a magunk mögött hagyott évszázadról, amely annyira sokszor tette tönkre a magát a politikától távol tartó vidéki ember életét is.

És Bajára rá lehet ismerni: nemcsak az egykor volt kisvendéglőkre, ismert utcákra és épületekre, de az emberekre is. Megjelenik a novellákban a város sokszínűsége: a hétköznapi hősök között magyarok, svábok és bunyevácok egyaránt előfordulnak, a néven nevezett szereplők jellegzetes bajai családneveket viselnek, egyes figurák némely vonása pedig a figyelmes és a régi bajai dolgokban jártas olvasó számára akár ismerősnek is tűnhet. (Olykor néhány valós személy is felbukkan a kötet lapjain, de általában nem ők a történetek kulcsszereplői.) Az egyes történetekben keverednek a szerző személyes emlékei, egy időben közszájon forgó pletykák és városi legendák, mások által átélt élmények az írói fantázia szüleményeivel, s bár az ebből kialakuló történetek ott és akkor így biztosan nem történtek meg, de elhisszük a szerzőnek, hogy megtörténhetek volna.

A történetek között olvasunk a népies balladák hangulatát idéző, olykor a mágikus realizmus elemeivel is kacérokodó történetet (*A szűz hold a Sugovica tükrébe néz*), pikáns dzsentritörténetet (*Dzsentri-történet*), Hemingway kisregényének bajai környezetbe helyezett szangvinikus-ironikus parafrázisát (*Az öreg horgász és a Duna*) és jellegzetesen 20. századi problémákat (ügynökkérdés, „disszidálás”, deklaszszalódás, letartóztatás) középpontba állító elbeszéléseket (*Snóbli, Aliszka leckéi, Az ügyvéd felesége, Kinek dalol a feketerigó?*) egyaránt.

A közös elem bennük, hogy mindegyikük főhőse valamilyen értelemben vesztesnek számít a saját korában; nem is véletlen, hogy a novellák zöme tragédiával végződik, vagy pedig valamilyen összeomlást vetít előre. Az *Ilka-nap* című novella Babits Mihály – saját műveiben is felidézett – bajai egy évének utóéletét állítja elélnk; s bár maga az elbeszélte esemény fikatív, a korhangulat szemléltetéséhez így is kellett némi kutatómunka. Egyúttal arra is választ ad, vajon miért is menekült el olyan sebesen az akkor még legfeljebb szárnyait bontogató költő-tanár a provinciálisnak látott kisvárosból. A *Csalóka holdfény* pedig az a novella, amelyből a legjobban előbújik a szerző múltjának egy másik eleme (ti. a Móriczkutatóé), ugyanis a történet hangulatában, finom naturalizmusával, helyenként parlágias beszédstílusával Móricz tollán is megszólalhatott volna, ha neki is épp Baja és környéke lett volna az ihlető környezete.

Baja múltját számos könyvben, tanulmányban, folyóiratban feldolgozták már. A tényszerűsége törekvő alkotások azonban gyakran épp arra nem voltak képesek, amire jelen kötet kísérletet tesz: bajai hangulatok és a pozitívista történészek által megragadni kívánt „korszellem” ábrázolására, amelyek épp az egyes történetek révén ismerhetők meg leginkább. Hogy valóban ilyen volt-e Baja hangulata és szellemisége száz, ötven vagy éppen harminc évvel ezelőtt, azt azok tudják megítélni, akik abban

az időben is érdemi részesei voltak a város életének. De azt, hogy akár ilyen is lehetett, a szerző képes elhithetni velünk.

Az ízlésesen megtervezett kötet igazi ajándék a bajaiaknak, de ők is adhatják ajándékba akkor, ha Baját csak hallomásból ismerő barátai arra keresik a választ, vajon miért is lehet annyira ragaszkodni ehhez a sok szempontból a világ végén található városkához. Viszont fontos elmondani, hogy a novellák nemcsak „bajaiságuk” miatt figyelemre méltóak, hanem önmaguk jogán is: a bennük felvetett problémák megértéséhez nem kell bajainak lenni – csak meg kellett élni a magyar huszadik századot. S mindez talán magyarázatot ad a legtöbb történet keseredés hangvételére is. Az a generáció, amelyhez Hamar Péter is tartozik, „háborús gyerekként” született, átélte a Rákosi-, majd a Kádár-korszakot, de igazából a rendszerváltásnak sem tartozott a nyertesek közé, és nem azért, mert kevésbé adott volna tehetséges embereket a világnak. A kötet leginkább elkötelezett olvasói persze minden bizonnyal e nemzedék tagjai lesznek (a városi könyvtárban tartott könyvbemutatón is nagyrészt ők képviseltették magukat), de a történetek egyik fő üzenetét talán nemcsak ők fogják megérteni: bajainak lenni hitvallás. (Hamar Péter: *Anziksikártyák Bajáról. Novellák*. Bajai Honpolgár Alapítvány, 2013. 100 oldal. Ára: 1000 Ft)

Dr. Mayer János

Arcok, életképek az 1930-as évekből

Téli örömeink

Minden évszaknak megvannak a maga jellegzetességei, melyek meghatározzák a felnőttek és a gyerek számára is a kikapcsolódás és a játék lehetőségeit, formáit. Petőfi Sándor így ír a *Téli esték* című szép versében az akkori gyerekek játékaról:

„Kártyából tornyokat csinál: épít, rombol...
Úzi pillangóit a boldog jelennek,
Tegnapot felejtett, holnapra nem gondol.”

Mi is csináltuk, és különböző társasjátékokat is játszottunk. De az igazi téli örömforrást a jég és a hó jelentette. Ezeket nagyon vártuk. Lehetett csúszkálni, korcsolyázni, hógolyózni, hóembert készíteni, hokizni stb. Mindezeket a mai gyerekek is csinálják, de már másként, mint mi tettük és tehetjük.

Nézzük a szánkózást. Számunkra a Gólyadomb volt a lejtőn való lesiklás színtere. Ez talán a város legmagasabb pontja, ma is

megvan ugyanolyan formában, ugyanazokkal a házakkal a Jelky András út és a Tél utca sarkán. Ha hosszabb pályán akartunk lesiklani, akkor innen indítottuk a szánkóinkat, s lecsúsztunk az utcán keresztező kis patakocskáig. Ez ma már nincs meg. Gyerekkoromban vígan csörgedeztem, nem száradt ki sohasem. Néha még kis halacska is úszkált benn. Amikor befagyott, de még nem volt hó, akkor egymástól 10-12 méterre feltörtük a jeget, léket csináltunk. Abba aztán kisebb fadarabokat dobtunk. Ezek voltak a hajók. Ezután szaladtunk az alsó lékhez, vártuk, hogy kinek hajója jelenik meg előbb. Játszottunk és versenyeztünk egyszerre.

A Gólyadombtól 40-50 méterre, a Jelky András út másik oldalán volt egy alacsonyabb, de meredekebb halmocska, melyet Hegyaljának hívtunk. Micsoda túzás! A

meredek lejtő nem volt hosszú. Gyorsan siklott itt a szánkó, de gyorsan le is lassult, amikor a terep vízszintesbe váltott át. Itt főleg a kisebb gyerekek élvezték a szánkózás örömeit. Délutántól sötétedésig hangos volt a környék az önfeledt nevetéstől, sikoltozástól. Mi nagyon boldogok voltunk, de a Hegyalja közelében lakók nem örültek annyira a hangzavarnak. Egy közelben lakó úr, amikor estefelé elcsendesült a környék, a cselédlánnyal forró vizet vitetett vödörökben, és a pályára öntette. Havat ugyan olvasztott, de helyette jeget csinált: gyorsabban siklott a szánkó, és még több mentek oda szánkázni és csúszkálni.

A Hegyalja már nem létezik. Beépítették. Az ott eltöltött sok-sok órát az emlékezet őrzi.

Abban az időben még nem jártak hókék az utakon, hogy a hótól megtisztítsák

azokat. A lovas szánok, szekerek, néha teherautó és a MAVART (agy hívták akkoriban az autóbust) nyomták le a havat, és kemény hóréteget képeztek az utak kövzetén. Csapatostul mentünk ki a kövesútra, hogy az ott közlekedő lovas szánokhoz, szekerekhez kössük, illetve fűzzük a mi kis szánunkat. Így akár 1-2 kilométert is húztunk magunkat a városból kifelé vagy a város központja felé. Hosszú kötele volt a mi kis szánkónknak, s azt befűztük a szekér saroglyájába vagy a lovas szán oldalába, s a kötél szabad végét megragadva vontattattuk magunkat. Ha nem akartunk tovább menni, akkor elengedtük a kötelet, az szépen kicsúszott a saroglyából vagy a szán oldalából. A vontató haladt tovább, mi meg vártuk a kedvező alkalmat, hogy valaki visszahúzzon bennünket oda, ahonnan elindultunk. Akadt olyan fogatos is, aki jól meghajtotta a lovait. Sebesen siklott a szánkónk, de az is előfordult, hogy felborultunk. Ez bizony nem volt veszélytelen.

A csúszkálásról és a korcsolyázásról is szólnom kell, hiszen azok is hozzátartoznak a tél örömeihez. Az is igaz, hogy szüleink nem díjazták a csúszkálási tevékenységünket, mert a cipők, bakancsok sokkal hamarabb kerültek a cipészhez talpalás, sarokjavítás, varrás céljából. A jég – hiába volt sima – ette a cipő talpát. Libasorba állva, rövid nekifutás után csúszkáltunk a járdán, és minden olyan helyen, ahol megállt a víz és jég keletkezett. Mindenből versenyt csináltunk: ki csúszott messzebb, ki csúszott gyorsabban, ki esett el.

Akkoriban már sok gyereknek volt korcsolyája, melyet korcsolyakulcs segítségével kellett felerősíteni a cipő vagy a bakancs talpára. Ez figyelmet és pontosságot kívánt meg. Ha rosszul szerelte fel valaki, akkor leszedte a cipő talpát vagy leesett a cipőről korcsolyázás közben, s az illető a jégen találta magát, de vízszintes helyzetben. Félcipőre nem volt tanácsos felszerelni, mert az nem tartotta meg a korcsolyázó bokáját, így csak inogva, s gyakori esésekkel lehetett korcsolyázni.

Nekem is volt korcsolyám. Az egyik nagynénim vette, amikor 8-9 éves voltam. Ezt a korcsolyát használtam még 17 éves koromban is. Igaz, nem nőtt a lábammal együtt, de megoldottam, hogy a cipőm orra meg a korcsolya hegye együtt legyen. Hogyan? Hát úgy, hogy a cipő sarkát tartó függőleges fémlemez vízszintesre hajlítottam. Így a sarkam kissé hátrább került. Nem volt tökéletes, de így sem vallottam vele szégyent. Ma is megvan még. Fiaim őrzik, mint egy antik ritkaságot, mert ma már ilyen korcsolyákat nem gyártanak.

Akkoriban is létezett már a cipővel egybeépített korcsolya, de csak keveseknek adatott meg, hogy megvásárolhassák. Voltak nagyon leleményes szülők, akik gyermekeiknek maguk készítettek korcsolyát. Ék alakúra vágott, cipő nagyságú fába vastagabb fémszálat erősítettek, majd szíjjakkal rögzítették a cipőhöz. Nem volt elegáns, divatos, de működött.

Hol korcsolyáztunk? Mindenütt, ahol megfelelő nagyságú befagyott vizet találtunk. A legjobb, legbiztonságosabb korcsolyapályát városunkban a Sugovica hídjától a szállodáig terjedő szakaszon alakították ki. A jeget megtisztították a hótól, a szennyeződésektől. Este mindig lelocsolták, hízalták a jeget: így mindennap tükörjég várta az idősebbeket és fiatalokat egyaránt. Sokan jártak oda. A Szentháromság térről nézve színes, minden pillanatban változó kép tárult az érdeklődők elé. Igaz, hogy a pálya használatáért fizetni kellett. Emlékezetem szerint 20 fillér volt a belépő. Azt már nem tudom, hogy a felnőtteknek esetleg többet kellett-e fizetniük. Deszkából készült lócákra lehetett a part közelében leülni, pihenni vagy a korcsolyákat felszerelni. Lécekből fogasokat készítettek, melyekre a kabátokat kellett akasztani. Arra nem emlékszem, hogy valamilyen zene szólt volna, de a muzsikát pótolta a fiatalság vidám nevetése, s az a felszabadult öröm, mely a korcsolyázókat eltöltötte.

Komolyabb balesetre nem emlékszem. Azért a száguldás közben vagy egye-egy ugrásnál előfordult bukás, hason csúszás. Velem is előfordult egy alkalommal, hogy a fejem koppant a jégen, s a szemöldökömnél a bőr kissé megrepedt. A régen begyógyult seb nyoma ma is emlékeztet a korcsolyázás örömeire, de esetleges veszélyeire is.

De nemcsak a Sugovicán korcsolyáztunk: kerestünk és találtunk olyan helyeket, ahol nem kellett fizetni, kevesen voltunk és jól szórakoztunk. A Szegedre vezető út bal oldalán, a jelenlegi Gólyasor előtti mélyedésben akkoriban mindig volt víz. Itt legeltette a gazdálkodó emberek teheneit tavasztól ősziig a gulyás. Ezt a területet Járásnak nevezték. Ide is jártunk korcsolyázni, amíg nagyobb jó nem esett. A Járás is megszűnt. A terület megvan, de beépítették.

Akkoriban a Livodában mesterséges árkokat alakítottak ki, hogy a magas talajvízszintet csökkentsék. A hosszú árkok télen befagytak, s kiváló korcsolyázási lehetőséget biztosítottak. Egy alkalommal beszakadt alattam a jég, s derékig vizes lettem.

Le sem vettem a korcsolyákat, úgy szaladtam a Korsós utca végén lakó osztálytársamékhoz, hogy levethessem a megfagyott ruhadarabokat. Szerencsém volt. Még náthás sem lettem.

Emlékszem, hogy 1942-ben igen kemény volt a tél. Az ONCSA-telep mögötti laposabb mezőgazdasági területeken ősszel elborította a talajvíz. Télen óriási jégfelületen korcsolyázhattunk. Este mindig fáradtan tértünk haza.

Gyerekkoromban a Sugovica hídja és a Türr István-emlékmű közötti víz téli kikötőként szerepelt. Akkoriban nem járták jégtörő hajók a Dunát. A jeges folyón nem közlekedtek a hajók, hanem a Sugovica említett szakaszán horgonyoztak le, s várták a tél végét, a jég zajlását, hogy tavasszal aztán útnak induljanak, és Regensburgtól a Fekete-tengerig szállítsák a különböző áruféle- ségeket. Bennünket, gyerekeket hajtott a kíváncsiság, milyen lehet egy hajó belülről, hogyan élnek azokban az emberek, mit csinálnak egész nap? A hajósok különböző nemzetekhez tartoztak, s igen barátságosak voltak. Felengedte bennünket a hajóikra, megmutogattak nekünk mindent. Sok esetben előfordult az is, hogy egyik hajóról átmehettünk a másikra, mert olyan közel voltak egymáshoz. Gondolom, hogy a hajósok nagyon unták a telet, a semmittevést, ők állandó mozgáshoz, úton levéshez voltak szokva. Alig várták a jégzajlás megindulását, hogy elhagyhassák a tétlenséget jelentő téli kikötőt.

A jégzajlás a tél végét jelentette. Ilyenkor a város lakossága nagy számban sétált ki a Türr-emlékműhöz, és gyönyörködtek a szép látványban. A jégtömbök némelyike szénaboglyát cipelt a hátán. Egy alkalommal őzikét láttam egy nagy úszó jégtáblán. Ijedten nézte, hogyan juthatna le onnan a biztonságot jelentő erdőbe. Másoktól hallottam, hogy róka és nyúl békésen hajózártak egy zajló jégtáblán. Hogy meddig, azt nem tudom. Arra is emlékszem, csak az évet nem tudom már, hogy városunktól északra összetorlódtott a zajló jég. Félő volt, hogy árvíz keletkezik. A légierő bombázói szüntették meg bombáikkal a veszélyt.


Bármilyen szép is a tél, bármennyi örömet hoz a gyerekeknek, várjuk a tavasz érkezését. Hát még a felnőttek és az idősebbek! Meg is érkezett. Új feladatot hozott szüleinknek, de a gyerekek az új körülmények között ismét megtalálták, s mindig megtalálják azokat a lehetőségeket, melyek számukra a kikapcsolódás és az öröm forrásait jelentik.

Kovács T. Sándor

A bajai hadikölcsön-kötvények beváltása 90 évvel ezelőtt

Az első világháborúban vesztes Magyarország számára a vereség legfájóbb következménye az 1920. június 4-én aláírt, majd az 1921. évi XXXIII. törvénycikkkel a magyar jogrendbe iktatott trianoni békediktátum volt. Az országos közvéleményt sokkoló területi veszteségek és jóvátételi követelések mellett a romokban heverő magyar gazdaság talpra állítása különösen nehéz feladatnak tűnt. Az 1914-től 1920-ig tartó háború – a világháború ugyan 1918-ban véget ért, de Magyarországon a Tanácsköztársaság, a környező országok megszálló csapatai további 2 évig háborús körülményeket teremtettek – felemésztette a lakosság és a közigazgatás szinte minden tartalmát. A gazdaság talpra állításának egyik kulcskérdése a pénzügyi helyzet rendezése, az 1914 előtti pénzügyi infrastruktúra új viszonyokhoz alkalmazkodó mielőbbi helyreállítása volt. Az 1921. augusztus 1-én alapított Magyar Királyi Állami Jegyintézet – az Osztrák-Magyar Bank helyét átvevő pénzügyi intézet, amely ideiglenesen a nemzeti bank szerepét töltötte be – a korona inflációját nem tudta megakadályozni, Magyarország gazdasági teljesítménye 1921-22-ben tovább romlott, elkerülhetetlenné vált a pénzügyi szanálás. A pénzügyi szanálás – csődhelyzetbe került gazdasági szervezet talpra állítása, adósságállományának csökkentése és tőkeállományának feltöltése – elsősorban az Osztrák-Magyar Monarchia idejéből maradt államkölcsönök lezárását jelentette, de ehhez az országnak szüksége volt a Népszövetség technikai és pénzügyi segítségére. A szanálás egyik jelentős lépése volt a hadikölcsön-kötvények beváltása, amelyek a háborús időszakban mind a lakosság, mind a törvényhatóságok körében népszerűek voltak. A Magyar Királyi Állami Jegyintézet és a Pénzügyi Központ – az országban működő bankokat tömörítő intézmény – 1923. november 27-én körlevelet bocsátott ki a törvényhatóságoknak, melyben kezdeményezte a birtokukban lévő magyar hadikölcsönkötvények fix összegben történő beváltását.

Bajára 1923. december 7-én érkezett meg a körlevél, melyet dr. Borbír (Vojnics) Ferenc polgármester a számvevőséghez küldött át véleményezésre. A számvevőség álláspontját a december 11-én tartott tanácsülésen tárgyalta meg a város vezetése.



13/1923 sz. körlevél.

PÉNZINTÉZETI KÖZPONT
SÜRGÖNYCIM: PÉNZKÖZPONT

Budapest, 1923 november 27

T. Cím!

Allamadóssági címletek beváltása.

Tisztelettel közöljük, hogy kívánságukra hajlandók vagyunk a tulajdonát alkotó, magyar megjelöléssel ellátott államadóssági címleteket a következő feltételekkel átvenni.

A vagyonváltás bélyeggel ellátott háboru előtti államadóssági címleteket és pedig:

4%-kal aranyban kamatozó magyar járadékkölcsön (aranyjáradék, minden 50 frt n. é.-ért)	300 K
4%-kal kamatozó magyar járadékkölcsön (koronajáradék)	300 "
3 1/2%-kal kamatozó magyar járadékkölcsön (koronajáradék)	300 "
1910. évi 4%-kal kamatozó magyar járadékkölcsön	100 "
1913. évi 4 1/2%-kal kamatozó magyar járadékkölcsön	100 "
1914. évi 4 1/2%-kal kamatozó magyar törlesztéses járadékkölcsön	100 "
4%-kal kamatozó magyarországi földterhermentesítési kölcsön	100 "
4%-kal kamatozó fizikai és szegedi nyereménykölcsön, 100 frt n. é.	300 "
5 1/2%-kal kamatozó magyar pénztárjegyek	100 "
a Budapest—pécsi vasút megváltása folytán elvállalt 4%-kal kamatozó elsőbbségi kölcsön (minden 50 frt n. é. után)	100 "

árban vesszük át. A vagyonváltás alól mentes hadikölcsönöket teljes névértékben, a lombardkölcsönrel terheltet minden 100 korona eredeti névérték után 95 korona áron, az egyéb háborus államadóssági címleteket pedig az eredeti névértéknek 20%-kal csökkentett áron vesszük át.

A nekünk megvásárlásra felajánlott összes címleteknek az 1924. évi július hó 1-i, illetve ha az illető címlet szelvényeinek esedékessége későbbi, úgy a legközelebbi kezdő szelvényvel kell ellátva lenniök. A hiányzó szelvények értékét a vételárból levonjuk.

A címleteket legkésőbb f. évi december hó 15-ig kell valamely tagjaink sorába tartozó pénzügyi intézethez benyújtani.

Kiváló tisztelettel
PÉNZINTÉZETI KÖZPONT

„17736/kg. 1923.

A Pénzügyi Központ Budapest 1923. évi november 27-én 13/1923 szám alatt kelt körlevele az államadóssági címletek beváltása és a címleteknek legkésőbb folyó évi december hó 15-ig valamely tagjainak sorába tartozó pénzügyi intézethez benyújtására iránt.

A számvevőség az eladást nem javasolja, mert a felkínált összeg a tőzsdén elérhető értékesítéssel egyenlő; már pedig a béke áron beszerzett állampapírok mostani eladása csak mintegy 7000-ed értéknek felel meg, ami tekintve a külsőben levő külföldi kölcsönbe vetett reményt, hogy tudniillik pénzünk csak javulhat, nem volna tanácsos.

Határozat: A városi tanács a számvevőség előterjesztésében felhozott indokokból a város tulajdonában és illetve kezelésében levő államadóssági címleteknek a pénzügyi központ fenti számú felhívásában megjelölt módokat mellett való beváltását mellőzi.

Miről a városi számvevőség ezen határozattal értesítendő.

Baja, 1923. évi december hó 11. napján tartott tanácsülésből.”

A városvezetés külföldi kölcsönbe és a pénzügyi helyzet javulásába vetett bizalma nem volt megalapozatlan. 1923. április 6-án a magyar kormány a Jóvátételi Bizottságtól 40-50 millió aranykorona rövid lejáratú és 550-650 millió aranykorona hosszú lejáratú kölcsönt kért. 1923. áprilisában Bethlen István miniszterelnök és Kállay Tibor pénzügyminiszter az első világháborúban győztes nagyhatalmak fővárosaiban – London, Párizs, Róma – tárgyalt a Magyarországnak nyújtandó népszövetségi kölcsönről. A tárgyalásokon alakult ki a végleges álláspont, így Magyarország 20 éves futamidőre 307 millió aranykorona hosszú lejáratú népszövetségi kölcsönt kapott, amelyet teljes egészében gazdasága stabilizálására használhatott fel. Az ország pénzügyi stabilitásának helyreállítása érdekében átalakították az ideiglenes pénzügyi infrastruktúrát. 1924. június 24-én megkezdte működését a Magyar Nemzeti Bank, a korona árfolyamát az angol fonthoz kötötték – 1 font = 346 ezer papírkorona és 1 arany-

korona = 17 ezer papírkorona –, majd júliusban megkezdődött a népszövetségi kölcsön folyósítása.

Baja város számára az 1924-ben meghatározott font/korona árfolyam katasztrofális volt. A Pénzügyi Központ által 1923 végén felajánlott beváltási arány a felére esett vissza. A háború előtti áron számított 1/7000-es arány, melyet a városi számvevőség kevesellt 1/14405-höz arányra esett

vissza, ez volt az a pillanat, mikortól az Osztrák-Magyar Monarchia hadikölcsön kötvényeire már nem pénzeszközként, hanem „tüzelőanyagként” tekintettek. A bajai városvezetés még ekkor sem váltotta be a város tulajdonában, vagy kezelésében lévő papírokat, hanem megvárták vele az új fizetőeszköznek, a pengőnek a bevezetését. 1927. január 1-én a pengő megjelenésekor 1 pengő = 12500 korona arányban

Baja is átváltotta a hadikölcsön-kötvényeit. Az 1927-es valutacserével egybekötött átváltáskor a város első világháború alatt államkötvénybe fektetett vagyonának csak töredéke maradt meg, azok a törvényhatóságok jártak a legjobban, amelyek még 1923-ban az első adandó alkalommal megszabadultak e kellemetlen „világháborús örökségüktől”.

Sarlós István

Zorn Antal: Fejezetek Katymár iskola- és oktatástörténetéből

Iskolák a határon

Katymár, ez a felső-bácskai település valami különös erővel bírhat, hiszen az itt születettek, az innen indulók majd elkerülők közül számosan komoly belső késztetést éreznek arra, hogy falujuk történetét kutassák, így értékeit megőrizték. Közülük hármat jól ismerek, ismerem: Kőhegyi Mihályt, a neves régészt, a bajai múzeum igazgatóját, Láng Józsefet, jelen könyv felelős szerkesztőjét, kiadóját, az Argumentum Kiadó igazgatóját, valamint a kötet íróját, Zorn Antalt. Kőhegyi Mihály a tőle megszokott alaposítással gyűjtötte a forrásokat, adatokat szülőfaluja történetéről, számos tanulmányában fel is dolgozta azokat. Láng József 1990-től a bajai múzeum szinte minden kiadványának kiadásában, nyomdai munkálataiban részt vett, és más kiadványokban is különös figyelmet szentelt Baja és környéke történeti, kulturális értékeinek.

Zorn Antalnak nem ez az első könyve, mely Katymárról szól. A közelmúltban jelent meg *Katymár 100 éve az egyházlátogatási jegyzőkönyvek tükrében (1734-1836)*. Ezt a kiadványt Kőhegyi Mihály emlékének ajánlotta, nem feledkezvén meg Kapots Nándor tudós szeremlei plébános kiemelkedő latin nyelvű fordításairól. *Emberek sorsok, események Katymár múltjából I-II., Katymári doktorok, Katymár község bibliográfiája* – folytatódik a könyvek sora. Tanulmányai is szülőfaluja múltjának megismerését szolgálták, hiszen sváb származása okán írt a svábok meneküléséről és kitelepítéséről, s tollából két évtizede jelentek meg a kalocsai érsekség területére vonatkozó, a katolikus népoktatás történetéhez szolgáló adatok.

A *Fejezetek Katymár iskola- és oktatástörténetéből* című könyv bevezetőjében a szerző a következőket írja:

„Az olvasó joggal kérdezheti, a jelen kötettel mit tart a kezében? Nem iskolatörténet,



mert ebből a műből hiányzik a magyar iskolarendszer, ezen belül a katymári iskolák szervezeti fejlődésének, változásának időrendben történő bemutatása. Nem is oktatástörténet, mert a nevelés – oktatás – képzés hármasságának és tartalmának a leírása sem olvasható itt. Intézménytörténetnek sem felel meg a munka, mert nem vezeti le történetiségében az egyházi, de a világi, nemzeti nyelvét is oktató állami iskolák, benne a katymári évszázados működését sem. Az említett körülményeknek megfelelni sem felkészültségem okán nem tudtam, sem elegendő forrás nem állt ehhez rendelkezésemre.

Maradt tehát számomra egy helytörténeti jellegű munka megírásának a lehetősége, ezen belül az oktatási épületek létrejöttének, illetve azok történetjének a bemutatása, egy igazgatói-vezetői életrajzi gyűjtemény elkészítése, beszédes példaként saját osztályom történetének megírása, tanulói névtár összeállítása.”

A könyv megírására egy évforduló szolgáltatta az alkalmat: Katymár központi iskolája idén ünnepelte fennállásának 100. évfordulóját. A szerző megismerteti olvasóját a 18. századig visszanyúló előzményekkel, a falu más iskoláinak történetével is (Zentai Iskola, Délszláv Iskola, Telescska-Roglaticei Állami Népiskola, Állami délszláv nyelvű Népiskola, később Szerb-horvát és Magyar Tannyelvű Általános Iskola). Különös figyelmet szentel az iskolák igazgatóinak, a tagintézmények vezetőinek bemutatására. Az életrajzokban nemcsak a személyes sorsok, hanem az intézmények története is különös megvilágításba helyeződik.

Rendkívül érdekes a katymári általános iskola egy osztályáról készített összefoglalás az 1948-1956 közötti időszakból, mely Zorn Antal saját, általános iskolás korát idézi meg. Arra keres választ, miként történhetett meg, hogy az első osztályba beíratott 119 gyermekből csak 8 végezte el az általános iskola utolsó évét is. Az államosítástól (1948) táblázatba foglalva közli a szerző az iskolai anyakönyvek szűkszavú, mégis beszédes adatait nemek, születési hely, vallás és nemzetiség szerint. Minden név, minden adat mögött egyéni sorsok, örömök és tragédiák húzódnak. Izgalmas olvasmány, melyből kibontakozik egy közös sors, melyben önmagára ismerhet az ember, aki ezt a korszakot átélte.

A *Fejezetek Katymár iskola- és oktatástörténetéből* című kötet legnagyobb erénye a személyesség és az adatgazdagság. Az iskolák tanárainak, vezetőinek életrajza mellett az 1913-ban elkészült iskola 100 évfolyamának végzett diákjai is szerepelnek. Az iskola-építés dokumentumai, valamint fényképek teszik szemléletesebbé a könyvet.

Argumentum, 2013. 168p.

Merk Zsuzsa

Találkozó

2013. október 12-én, szombat este sosem volt veterán atlétatalálkozó történt Baján a Kis-Pandúr-szigeten (a 60 felettek így hívják) az evezősök székházában. Hetven résztvevő a város, az ország minden tájáról: az 50-es, 60-as, 70-es évek volt atlétái.

35-40 év nagy idő, bizony sokan bemutatkoztunk egymásnak, hogy „Te vagy az?” A teljesség igénye nélkül doyenjeink: Szirmainé Lenke (akit bizony már sokan Lenke néznek), ott volt Gömzsi Imre, Máriy Jani, Ákos Toncsi, Hosszú Katinka nagypapája (aki Bakos Lászlónak született), Radács Józsi.

Az örömteli találkozás után felmentünk az emeletre a fehér asztalok mellé. Először néma fejhajtással tisztelegtünk néhai edzőnk, Szatyi bácsi (Szatmári János) és többi halottunk emléke előtt. Ezt követően

Horváth Gyuri volt edző tartott beszámolót az eltelt időről, illetve beszélt a tervekről is, azaz arról, hogyan lehetne erős atlétikát alapozni Baján.

A jövőt illetően többen hozzászóltak, e-mail címeket cseréltünk, megállapodtunk abban, hogy alapítványt létesítünk a Bajai Atlétikáért néven.

Majd jött a kakaspörkölt, és a csend jelezte, hogy mindenkinekizlett. Később, oldottabb hangulatban egyenként felállva mindenki elmondta, mi történt vele az elmúlt évtizedekben. Kisebb társaságokban folytattuk a beszélgetést, a „kemény mag” háromig maradt.

Természetesen jövőre ismét össze fogunk jönni. Köszönjük a Mogyi támogatását.

Dr. Bálint Gábor
61 éves volt hármassugró

Előfizetési felhívás

Lapunk a 2014. évre előfizethető a jelenlegi előfizetők számára a múlt hónapban megküldött, illetve a 79/322-945-ös telefonon igényelhető „készpénzfizetési megbízás” felhasználásával.

A Bajai Honpolgár példányonkénti ára (250 Ft, és helyi előfizetési díja nem változik. A vidéki előfizetési díj minimális emelését a postaköltség várható emelkedési teszi szükségessé.

Előfizetési díjak:

helyben (házhozzállítva)	3 000 Ft
vidékre (postaköltséggel)	5 700 Ft
külföldre (postaköltséggel)	10 800 Ft

Üdvözljük hűséges régi előfizetőinket és szeretettel köszöntjük az újakat.

Védendő védtelenek: a keleti sün

„A sündiszno már gyerekkorában
gyerektüskéket növeszt
És minden gyanús mozdulatra
hegyes tüskéket mereszt
S ha valaki túl közel merészkedik,
gombolyaggá gömbölyödik
a sündiszno így védekezik” – éneklé Halász Judit *A sündiszno* című dalában. A módosult-megvastagodott szőrszálakból képződött fekete-fehér színű tüskék a sünt összetéveszthetetlené teszik többi hazai emlősünkkel. Veszély esetén erős, gyűrűs bőrizmai segítségével közel gömbformára húzza össze magát: a természetes ellenségek a minden irányban meredező 2-3 centiméter hosszúságú, 1 milliméter átmérőjű és mintegy 16 000 darabszámra becsült tühegyes tüskékkel szemben többnyire tehetetlenek. Néhány vadásznak azonban adottsága, szerencséje, tapasztalata vagy ügyessége segít a védőborítás legyőzésében. Lovassy Sándor könyvében megjegyzte, hogy a róka csípős vizeletével készíti a sünt kiegyenesedésre és futásra, mindeközben igyekszik az állatot a fejénél, valamelyik lábánál vagy a farkánál megragadni; a nagy fülesbagoly (az uhu) hosszú karmaival képes a tüskék között áthatolni és a sünt megölni; a görény vackában találtak már sünt maradványokat, tehát alkalmanként az állatot el tudja ejteni (*Magyarország gerinces állatai*. 1927. 87. oldal). Napjainkban mégsem a felsorolt ragadozók jelentik a legnagyobb veszélyt. A

sünek legfontosabb eleségének számító földigiliszták intenzívebb vagy tartósabb esők után a vízzel telítődött talajból megfulladásukat elkerülendő az aszfalt- vagy betonutakra másznak-menekülnek. A terített asztalon a közúti járműforgalom gázolása sajnos sok sünt pusztulását okozza.

Európában sünfélék (Erinaceidae) családjának három faja él. A keleti sünt (Erinaceus concolor) és az európai sünt (Erinaceus europaeus) elterjedési területeinek határvonala nagyjából az Odera folyó, majd Csehországon át húzódik és folytatódik déli irányban az Adriai-tengerig. A két faj között a küllem alapján leginkább észrevehető különbség az, hogy a nálunk élő keleti sünt mellének és hasi oldalának szőrzete barnásszürke, esetenként fehér színű, ugyanez a kontinensünk nyugati felében élő európai sünt esetében barnás. A kifejlett példányok testhossza 30, farka 4 centiméter körüli, a süntök testtömege 500-1900 gramm között mozog. Fejük, különösen megnyúlt orruk miatt, a sertésre emlékeztet: a hasonlóságból származhat a köznyelv sündiszno elnevezése. Fülük nem hosszabb szőrszálaknál. A Földközi-tenger Francia- és Spanyolországhoz tartozó partvidékén élő mediterrán sünt (Erinaceus algirus) valószínűleg az ember telepítette be Észak-Afrikából. A faj leginkább tüske nélküli homlokáról és az előző süntökhöz képest zömökebb testalkatáról ismerhető fel. A teljesség kedvéért meg kell jegyezni,

hogy a védett állatok jegyzékében (Magyar Közlöny 2012/128. szám, 20995. oldal) a keleti sünt latin neve Erinaceus concolor, míg a Juhász Lajos szerkesztette *Természetvédelmi állattan* (Budapest, 2007, 237. oldal) című könyvben ugyanerre az Erinaceus roumanicus szerepel és más munkákban sem következetes a latin nyelvű névhasználat. Cikkünkben az elnevezést a Közlönyben megjelentnek megfelelően használjuk.

A téli álmából március közepén előbújó süntök a hibernáció közben felélt zsírtartalékaik miatt meglehetősen karcsúak, ezért jó kondíciójuk visszanyeréséhez igyekeznek bőségesen táplálkozni. Éles fogaikkal sokféle zsákmányt képesek megszerezni és elfogyasztani. Táplálékuk elsősorban csigákból, földigilisztákból és rovarokból áll, de megeszik a békákat, a gyíkokat és a kígyókat (képes megölni a mérges kígyót is), a földön talált madárfészkeket kifosztják (mindegy, hogy tojás vagy fióka van benne), elkapják az egereket és a fiatal pockokat, nem vetik meg a dögöt, kedvelik a földre hullott gyümölcsöket. Az egyébként magányosan élő állatok hímjei az április körül kezdődő párzási időszakban keresik meg a másik nem példányait. A mintegy másfél hónapos vemhesség után a nőstény vackában 4-8 kölyköt ellik. Az utódok fehér színű és lágy tüskékkel jönnek a világra (amelyek rövidesen sötétednek és keményednek), szemük kéthetes koruk-



Az összegömbölyödött sünnel előbb óvatosan kikukucskál és szimatával vizsgálódik



... ha biztonságban érzi magát, akkor tovább egyenesedik



... végül már csak hátsó fele van a tüskék védelmében.

ban nyílnak ki és háromhetes korukig szopnak: ezt követően már anyjuk vezetésével járnak-döcögnek élelem után környezetükben. Másfél hónapos koruktól önállóak, ivaréretté a következő évben válnak. A nyár második felétől a sünnök zsírtartalékaik feltöltéséhez egyre többet igyekeznek enni. Kutatások szerint a sikeres teleteléshez legalább 600-700 grammos testtömeg szükséges (az érték a tél hosszától és keménységétől is függ). Az időjárástól függően előbb vagy utóbb, általában októberben, a sünn védett helyet keres magának, majd a hőmérséklet csökkenésével téli álomba merül. A szabadon élő példányok 8-10 évig élnek.

A nálunk élő keleti sünn élőhelyeül a gazdag aljnövényzetű ligetes erdők, füves területek cserjés részei mellett a települések kertjeit és parkjait is választja. Utóbbi helyeken esetenként annyira megszelídül,

hogy jelle előjön és elfogadja a felkínált élelmet. Leginkább szürkületben és napnyugta után mozog, a nappalt alvóhelyén pihenéssel tölti (háborítatlan területen néha nappal is mozog). Az éjszakai aktivitásnak megfelelően elsősorban hallása és szaglása fejlett, látása relatíve gyenge.

Gozmány László szótára alapján az európai sünn elnevezései nyugati sünn(disznó), európai sündisznó, közönséges sünn(disznó), sünn, sündisznó, barnamellű sünn(disznó), sünnkutyta, tövises disznó, sünnidiszno, a hím a kutyasünn, a nőstény a disznósünn; a keleti sünn ismert nevei keleti sündisznó, fehérmellű sünn(disznó) és kelet-európai sünn (*Európa állatvilága – hétnyelvű névszótár*. Budapest, 1979. I. kötet, 400. oldal). Szólasmondások is kötődnek a sünnökhöz (*Margalits Ede: Magyar közmondások és közmondásszerű szólasok*. Budapest, A Millénium évében. 654. oldal). Kö-

zülük talán a legismertebb: „Sziszeg mint sündisznó a búzában.” Ezt akkor jegyzi meg, ha hangosan sziszeg vagy szuszog valaki.

Lázár Kálmán 1874-ben megjelent *Hasznos és kártékony állatainkról* című könyve (I. rész: *Emlősök, madarak, hullók*. 38-39. oldal) szerint a sünn „Nagyon hasznossá válik egerek, cserebűlyek, mérges kígyók és a kerti növényekben oly sok kárt tevő csigák pusztítása által.” Az 1901 óta védett, napjainkban Magyarországon viszonylag gyakorinak mondható, szinte bármilyen élőhelyen előforduló és az emlősök egyik legősibb családjába tartozó keleti sünn természetvédelmi eszmei értéke a vidékfejlesztési miniszter 100/2012. számú rendelete szerinti 25 000 forint.

Dr. Nebojszki László



A sünn könnyen házi kedvencé szelídíthető

BAJAI HONPOLGÁR

Megjelenik minden hónap első napján
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő:
Bálint László

A szerkesztőbizottság tagjai:
Bálint Attila, dr. Dániel József,
Jász Anikó, Kothencz Kelemen, Kovács Zita,
dr. Laki Ferenc, dr. Mayer János,
dr. Nebojszki László

Lapalapító:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

Kiadó:
Bajai Honpolgár Alapítvány

Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Bank Nyrt. Bajai Fiókjá
Számlaszám: 11732033 20030119

Postacím:
6500 Baja, Munkácsy Mihály u. 9.
Telefon: 79/322-945

Nyomdai munkák:
Arculat Nyomda Kft.
Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

**KÉZIRATOT, FÉNYKÉPET NEM ŐRZÜNK
MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.**